

HELSINGIN YLIOPISTO

Muistiin vai muistiinpanoihin?

Kokeellinen tutkimus muistiinpanojen vaikutuksesta
konsekutiivitulkkaussuoritukseen

Aleksandr Tikka
Pro gradu -tutkielma
Venäjän kääntäminen
Kielten laitos
Helsingin yliopisto
Toukokuu 2019

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen		Laitos – Institution – Department Kielten laitos	
Tekijä – Författare – Author Aleksandr Tikka			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Muistiin vai muistiinpanoihin? – kokeellinen tutkimus muistiinpanojen vaikutuksesta konseptiivitulkkauksuoritukseen			
Oppiaine – Läroämne – Subject Venäjän kääntäminen			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year Toukokuu 2019	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 56 sivua, 8 liitesivua, venäjänkielinen lyhennelmä 17 sivua
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Konsektiivitulkkauk eli peräkkäistulkkauk asettaa haasteita tulkin muistitoiminnoille kuormittaen niitä tehokkaasti. Muistin tukena monet konseptiivitulkit käyttävät työssään muistiinpanovälineitä. Kaikki eivät kuitenkaan muistiinpanoja käytä, ja osa tulkeista tulkkau yksinomaan muistinvaraisesti. Tässä tutkielmassa tutkitaan muistiinpanojen vaikutusta konseptiivimenetelmällä tuotettuihin tulkkeisiin. Tarkastelussa huomio kiinnittyy tulkkien käyttämien tulkkaukspuheenvuorojen lukumäärään, rakenteeseen ja esitystapaan.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä oli kokeellinen tutkimus. Muistiinpanojen vaikutusta tulkkauksuoritukseen tarkasteltiin tulkkaukkoekoiden avulla. Tutkimuksen yhteydessä järjestettiin kaksi tulkkaukkoetta, joihin osallistui kuusi konseptiivitulkkau. Tutkimusmateriaalina toimi kaksi äänitettyä dialogia, joita kävivät viranomainen ja asiakas. Tulkkaukkoekoiden aikana koehenkilöt kuuntelivat molemmat materiaalit, joista toisen he tulkkasivat muistiinpanojen avulla ja toisen ainoastaan muistinsa varassa. Tulkit tulkkasivat molemmat materiaalit molempiin kieliparinsa suuntiin. Tulkkattavat kielet olivat suomi ja venäjä. Koehenkilöiden tulkkauksuoritukset äänitettiin, litteroitiin ja analysoitiin.</p> <p>Tutkimustuloksista käy ilmi, että tulkkauksessaan muistiinpanojen avulla tulkit käyttävät vähemmän tulkkaukspuheenvuoroja kuin tulkkauksessaan saman sisällön muistinvaraisesti. Aidossa muistinvaraisessa tulkkauksutilanteessa suurempi määrä tulkkaukspuheenvuoroja näyttäytynee suuremmalla määrällä puhujan keskeytyksiä tulkin toimesta. Muistiinpanoilla ja muistinvaraisesti tuotetut tulkkeet eroavat toisistaan myös mieteäänien ja miettimistaukojen lukumäärässä. Tulkkauksessaan muistiinpanoilla tulkki pitää vähemmän miettimistaukoja, mutta tuottaa enemmän mieteäänä. Pienempi määrä miettimistaukoja tekee tulkkaukspuheenvuoroista rakenteeltaan eheämpiä ja lyhyempiä. Tutkimustulosten perusteella mieteäänet vaikuttavat olevan muistiinpanoista lukemisen lieveilmiö. Tulkin käyttämien tulkkaukspuheenvuorojen lukumäärä, mieteäänet ja miettimistauot ovat kaikki merkittäviä löydöksiä, sillä aidossa tulkkauksutilanteessa niillä on vaikutuksia molempien ensisijaisten puhujien kielelliseen käyttäytymiseen.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords konseptiivitulkkauk, muistiinpanot, työmuisti, kokeellinen tutkimus, tulkkaukspuheenvuoro, mieteäänä, miettimistauko			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston pääkirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo

1	Johdanto	2
2	Konsekutiivitulkkaus	6
2.1	Asioimistulkkaus Suomessa.....	7
2.2	Muistiinpanot tulkkauksessa	9
2.3	Aiempi tutkimus.....	9
3	Muisti	12
3.1	Työmuisti	12
3.2	Työmuistin kapasiteetti	14
4	Menetelmät ja tutkimuksen aineisto	16
4.1	Tutkimusote ja lähestymistapa.....	16
4.2	Koeasetelma ja kokeen kulku	17
4.3	Koehenkilöt.....	22
4.4	Eettiset toimintatavat	23
4.5	Tutkimusaineisto ja analyysitavat	24
5	Analyysi	26
5.1	Lähtötekstien vertailu.....	26
5.2	Koehenkilöiden vertailu	30
5.3	Tulotekstien vertailu	32
5.4	Tärkeimpien piirteiden suhde muistiinpanoihin.....	39
5.4.1	Tulkkauspuheenvuorot ja muistiinpanot	39
5.4.2	Mieteäänät ja muistiinpanot	43
5.4.3	Miettimistauot ja muistiinpanot	44
5.4.4	Mieltämisyksiköt ja muistiinpanot.....	46
6	Yhteenveto ja loppusanat	49
	Lähteet	52
	Liitteet	57

Автореферат на русском языке

1 Johdanto

Konsekutiivitulkkaus eli peräkkäistulkkaus asettaa haasteita tulkin lyhytkestoiselle muistille kuormittaen sitä tehokkaasti. Koska lyhytkestoisen muistin kapasiteetti on rajallinen (ks. esim. Miller 1956; Baddeley 1986, 1997, 2000; Cowan 2000), on olemassa riski, että tulkin lyhytkestoisen muistin kapasiteetti ylittyy yhdenkin tulkattavan puheenvuoron aikana. Tämä vuorostaan saattaa vaikuttaa tulkkauspuheenvuorojen määrään ja tulkkeen sujuvuuteen ja ymmärrettävyyteen. Pahimmassa tapauksessa tulkattava saattaa joutua toistamaan sanomansa uudelleen, jolloin voidaan ajatella, että tulkkauspuheenvuoro epäonnistui.

Olen toiminut asioimistulkkina, jossa konsekutiivitulkkausmenetelmä on vallitseva, vuodesta 2013 lähtien, ja saan lähes kuukausittain positiivista palautetta tulkkauspalvelun käyttäjiltä muistiinpanojen tekemisestä. Monet kertovat, että oli helpottavaa ilmaista itsensä idea kerrallaan. Jotkut kertovat, että muistiinpanojen ansioista tulkkaus tuntui luotettavammalta ja ammattimaisemmalta. Muistiinpanot voivat niin ikään toimia tulkin työssä tehokkaana tukikeinona. Yleisesti ajatellaan, että muistiinpanojen tekeminen myötävaikuttaa tulkkaustilanteen yleiseen sujuvuuteen mahdollisesti vähentäen ylimääräisten tulkkauspuheenvuorojen, taukojen, keskeytyksien sekä epäröinnin määrää. Tekemällä muistiinpanoja pystytään varmistamaan, että mainitut termit, erisnimet ja luvut välittyvät kielestä toiseen muuttumattomina. Aina niin ei kuitenkaan ole. Liian tarkat tai huolimattomasti tehdyt muistiinpanot voivat heikentää tulkin muistisuoritusta (Gile 1997).

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on kokeellisesti tarkastella muistiinpanojen tekemisen vaikutusta tulkkaussuoritukseen, kun kyseessä on konsekutiivimenetelmä. Tarkoituksena on analysoida muistiinpanojen avulla ja ilman niitä tuotettuja tulkkauksia tulkin puheenvuorojen käyttämiseen näkökulmasta. Tarkastelussa kiinnitetään erityistä huomiota tulkkauspuheenvuorojen määrään suhteessa ensisijaisen puhujan puheenvuorojen määrään, niiden rakenteen eheyteen ja tuottamisen yhteydessä ilmeneviin piirteisiin. Tutkielmassa pyritään selvittämään,

millä tavalla muistiinpanot vaikuttavat tuotettuun tulkkeeseen seuraavan kahden kysymyksen avulla:

1. miten muistiinpanojen tekeminen tai tekemättömyys vaikuttaa tulkin käyttämiin tulkkauspuheenvuorojen lukumäärään ja
2. millaisia muita ilmiöitä ja eroja voidaan havaita muistiinpanojen avulla ja ilman niitä tuotetuissa tulkkeissa?

Tulkkausta on etenkin viime vuosikymmenten aikana tutkittu paljon (ks. esim. Gile 1997; Wadensjö 1998; Pöchhacker 2007), ja muistiinpanojen tekemisestä ja muistiinpanotekniikasta on olemassa paljon hyvää kirjallisuutta (ks. esim. Rozan 2004; Gillies 2005). Muistiinpanojen merkitystä konsekutiivitulkkauksessa tulkattavan asiasisällön välittämisessä kohdekielestä tulokielelle on myös tutkittu (ks. esim. Albl-Mikasa 2006). Tietääkseni muistiinpanojen vaikutusta tulkkauspuheenvuorojen lukumäärään ja muihin kuin asiasisällön välittämiseen liittyviin piirteisiin ei kuitenkaan ole tieteellisesti juurikaan tutkittu, varsinkin, kun kyseessä on konsekutiivimenetelmä. Osittain tästä syystä ja osittain omasta mielenkiinnostani päätin tutkia aihetta kokeellisesti.

Tutkimus toteutettiin järjestämällä koetilanne, jossa tulkkauksen opiskelijat ja aloittelevat konsekutiivitulkit kuuntelivat kaksi nauhoitettua ääniraitaa, joista he tulkkasivat toisen muistiinpanoilla ja toisen ilman. Kaikki tulkkaukset nauhoitettiin ja koehenkilöiden tekemät muistiinpanot kerättiin talteen. Tavoitteena oli koeasetelma, joka vastaisi mahdollisimman tarkasti aitoa asioimistulkkauksilannetta.

Yleinen konsekutiivitulkkauksen toimintaympäristö on asioimistulkkauksena, ja myös tässä tutkielmassa raportoitu koetilanne eli potilaan käynti terveyskeskuksessa on tyypillinen asioimistulkkauksilanne. Yleensä asioimistulkkauksena toteutetaan lähitulkkauksena. Silloin tulkki on samassa tilassa kasvokkain muiden viestintäosapuolten kanssa. Lähitulkkauksen etuna on suora fyysinen yhteys kaikkien viestinnän osapuolien välillä. Parhaimmillaan se edistää viestinnän ymmärtävyyttä ja helpottaa tulkin työtä. (Hietanen 2004: 285.) Joskus fyysinen yhteys voi kuitenkin olla haittana, ja aggressiivinen puhetyyli, maneerit tai muut visuaaliset häiriötekijät saattavat häiritä tulkin työskentelyä. Esimerkiksi vamman, haavan tai lääkärin

tekemän toimenpiteen näkeminen saattaa heijastua negatiivisesti tulkin keskittymiseen tai viestin vastaanottamiseen. Etätulkkauksessa tulkki voi olla samassa tilassa yhden viestinnän osapuolen kanssa tai kaikista osapuolista erillään. Etätulkkaus toteutetaan yleensä joko videon tai puhelimen välityksellä. (Hietanen 2004: 285.) Tällöin puhutaan video- tai puhelintulkkauksesta. Puhelintulkkauksessa on käytössä vähemmän viestintäkeinoja kuin lähitulkkauksessa, koska näköyhteys viestijöihin puuttuu. Kuten ylempänä mainitaan, näköyhteys voi myös vaikeuttaa viestintää. Paljon riippuu tilanteesta, tilasta ja viestinnän osapuolista.

Tämän tutkilman koetilanne muistuttaa puhelimen välityksellä tapahtuvaa etätulkkauksta, joka on luonteeltaan sopiva vastaamaan tutkielmassa asetettuihin kysymyksiin. Tässä etätulkkauksta simuloivassa tutkimuksessa käytettävä materiaali on tarkasti valittu ja rajattu niin, että non-verbaalisen viestinnän puuttuminen ei merkittävästi vaikuta tarkasteltaviin ilmiöihin. Tutkimusmateriaaliksi valittiin kaksi nauhoitettua dialogia, joita kävivät viranomainen ja asiakas. Näiden dialogien aihealueena oli terveydenhoitoala, tarkemmin potilaan käynti terveysaseman lääkärillä ja sairaanhoitajalla. Molempien potilaiden hoitoon hakeutumisen syyt olivat pitkään jatkuneet vatsavaivat. Tutkimusmateriaalit tarjosi Tampereen Aikuiskoulutuskeskus. Koeasetelman tulkattaviksi kieliksi valittiin suomi ja venäjä.

Koska tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella muistiinpanojen tai niiden puuttumisen vaikutusta tulkkaukseen, tulkattava materiaali oli etukäteen tarkasti valittu ja äänitetty nauhalle. Näin varmistettiin, että tulkkaustilanne oli lähtökohdaltaan kaikille koehenkilöille samanlainen ja itse tulkattava sisältö pysyi muuttumattomana läpi koko tutkimuksen. Etukäteen nauhoitettu tutkimusmateriaali mahdollisti kontrolloitujen ja systemaattisten havaintojen tekemisen ja mahdollisimman luotettavien tutkimustulosten saamisen.

Luvussa kaksi puhun tulkkauksesta yleisesti, konsekutiivitulkkausmenetelmästä, muistiinpanojen käyttämisestä tulkkauksessa, ammatin lainsäädännöstä Suomessa ja esittelen aiempaa tutkimusta. Luvussa kolme kerron muistin rakenteesta, käsittelen tuoreimmat teoriat ihmisen työmuistista ja syvennyn tarkemmin sen toimintaan ja kapasiteettiin. Tutkielman empiirinen osa on luvussa neljä, jossa esittelen työni menetelmän, tutkimusotteen ja lähestymistavan, minkä jälkeen puhun

koeasetelmasta, kokeen toteutuksesta ja kokeellisen tutkimuksen eettisistä periaatteista, ja lopuksi käyn läpi tutkimuksen aineiston ja analyysitavat. Luvussa viisi analysoin tutkimukseni tulokset. Työni yhteenveto on luvussa kuusi.

2 Konsekutiivitulkkaus

Tulkkaus on suullisesti tapahtuvaa käänösviestintää, ja tulkkausta harjoittavaa henkilöä kutsutaan tulkiksi. Tulkkauksen tarkoituksena on mahdollistaa kahden tai useamman eri kieliä puhuvan henkilön välistä suullista kommunikaatiota. Tulkkausmenetelmät jaetaan lähtöviestinnän ja tulkkeen ajallisen saman- tai eriaikaisuuden mukaan simultaani- ja konsekutiivitulkkaukseen (Isolahti 2013: 79). Konferenssi-, asioimis- ja oikeustulkkaus ovat esimerkkejä tulkkauslajeista eli toimintaympäristöistä, joissa edellä mainittuja tulkkausmenetelmiä sovelletaan (Pöchhacher 2007: 12).

Daniel Gilen (1995: 178) esittämän mallin mukaan konsekutiivitulkkauksen prosessi koostuu kahdesta vaiheesta: lähdekielisen viestin kuuntelemisesta ja sen uudelleen muotoilemisesta kohdekielille. Ensimmäisen vaihe koostuu kuuntelemisesta ja kuullun analysoinnista, muistiinpanojen tekemisestä, muistamisesta (tarkemmin lyhytkestoisista muistitoiminnoista) ja kaikkien näiden toimintojen ohjaamisesta. Toinen vaihe koostuu muistista palauttamisesta, muistiinpanojen lukemisesta ja tulkkeen tuottamisesta. (Gile 1995: 179.)

Tavallisesti tulkkaus on kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta, mutta sitä tehdään myös esimerkiksi puhelimen tai videoyhteyden välityksellä (Koskinen, Vuori & Leminen 2018: 8). Tämän pro gradu -tutkielman tarkastelun kohteena on konsekutiivitulkkausmenetelmä, sen erityispiirteet ja tulkkauslaji, jossa kyseessä oleva menetelmä on vallitseva, toisin sanoen asioimistulkkaus.

Konsekutiivitulkkaus eroaa simultaanitulkkauksesta siinä, että viestin vastaanottaminen ja tuottaminen eivät tapahdu samanaikaisesti. Simultaanitulkkauksessa puhuja ja tulkki puhuvat lähes samanaikaisesti, jossa puheen ja tulkkeen välillä on tyypillisesti vain muutama sana (Isolahti 2013: 79). Konsekutiivitulkkauksessa tulkkaus tapahtuu vasta sen jälkeen, kun puhuja on lopettanut puhumisen (Gile 1997: 201; Phelan 2001: 9; Gillies 2005: 3). Lisäksi on olemassa kuiskaustulkkausta. Se on eräänlainen pelkistetty simultaanitulkkausmenetelmä. Tulkki sijoittuu kuulijoihinsa nähdessä kuiskausetäisyydelle. Hän kuuntelee puhetta ja kuiskaa tulkkeensa samanaikaisesti

kuulijoilleen. (Hietanen 2004: 286–287.) Suomessa kuiskaustulkkausmenetelmää käytetään muun muassa oikeustulkkauksessa konsekutiivitulkkausmenetelmän rinnalla (Oikeustulkkauksen selvityshanke 2008: 10). Asioimistulkkauksessa kuiskaustulkkausmenetelmää voidaan esimerkiksi käyttää koulujen järjestämissä vanhempainilloissa.

Asioimistulkkauksessa käytetään siis ensisijaisesti konsekutiivitulkkausmenetelmää. Terminä asioimistulkkaus on vielä suhteellisen uusi suomenkielisessä kirjallisuudessa, ja Nina Isolahden (2013: 83) mukaan vakiintunutta määritelmää ei ole vielä päässyt muodostumaan. Asioimistulkkauksen termi alkaa kuitenkin olla yhä enemmän ja enemmän yleisessä käytössä. Kaarina Hietanen (2004: 288–289) määrittelee asioimistulkkauksen termin seuraavasti: ”Asioimistulkkaus on viranomaisen tai yksityisen tahon ja asiakkaan välisen asioimisdialogin (haastattelun, kuulustelun, neuvottelun, tiedustelun, selvitys- ja tiedonvälityskeskustelun, oikeudenkäynnin jne.) tulkkausta ensisijaisesti konsekutiivimenetelmällä mutta myös simultaanisesti. Asioimistilanteisiin voi liittyä myös monologeja.” Lähes samalla tavalla termin määrittelee myös Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto (ks. Asioimistulkin ammattisäännöstö), vaikkakin hieman suppeammin.

2.1 Asioimistulkkaus Suomessa

Suomessa asioimistulkkaus koki mullistuksen 1990-luvun alussa, kun maahamme saapuivat ensimmäiset pakolaisryhmät Somalian sisällissodan ja Balkanin sodan seurauksena. Tulkkien tarve kasvoi nopeasti, ja muuttunut tilanne vaati valtioltamme nopeata ja tehokasta reagointia valtakunnallisella, kunnallisella, juridisella ja yhteiskunnallisella tasolla. (Latomaa 2002: 63; Leinonen 2004: 295–296.) Tällä hetkellä maassamme toimii kahdeksan kunnallista tai yhtiötettyä alueellista tulkkipalvelusta (Koskinen, Vuori & Leminen 2018: 11) ja lukuisia yksityisiä tulkkauspalveluntarjoajia. Tulkkauksen opetusta tarjoavat maamme yliopistot, ammattikorkeakoulut ja ammatilliset aikuiskoulutuskeskukset. Lisäksi vuonna 1994 voimaan astunut ammattitutkintolaki (306/94) loi perustan asioimistulkin ammattitutkinnolle, jonka tarkoituksena on antaa jo alalla työskenteleville tulkeille mahdollisuus pätevoittää ammattitaitonsa (Leinonen 2004: 296). Oikeudesta saada tulkkauspalveluita säädetään muun muassa kielilaissa, ulkomaalaislaissa,

hallintolaissa ja laissa potilaan asemasta ja oikeuksista. Oikeus tulkkaus- ja käännöspalveluihin nojaa perustuslakiin (Koskinen, Vuori & Leminen 2018: 10). Näillä palveluilla taataan Suomessa pysyvästi asuville maahanmuuttajille tasavertaiset mahdollisuudet käyttää julkisia palveluita. (Latomaa 2002: 69.) Ulkomaalaislain mukaan ulkomaalaisilla turvapaikanhakijoilla ja rikoksista epäillyillä on niin ikään oikeus tulkkaus- ja käännöspalveluihin.

Vaikka tulkkaus- ja käännöspalvelut koskevat kaikkia maahanmuuttajia, viranomaisen velvollisuus niiden järjestämiseen on rajattu riippuen maahanmuuttajan statuksesta ja tulkattavan taikka käännettävän asian laadusta. Valtion rahoittamat tulkkaus- ja käännöspalvelut järjestetään ensisijaisesti turvapaikanhakijoille ja paluumuuttajille. Muilla perustein Suomessa oleskeltaville maahanmuuttajille järjestettävät palvelut jäävät kuntien harkinnan varaan. Jos palvelun tarve on pantu vireille viranomaisen aloitteesta tai jos kyseessä on oikeudenkäynnin tulkkaus, on viranomaisen velvollisuus järjestää tulkkaus ja käännöspalvelut maahanmuuttajan statuksesta riippumatta. Jos kyse on asianosaisaloitteisesta asiasta, kuten esimerkiksi työvoimapalvelusta ja työttömyysturvasta, palveluiden tarjoaminen on kuussakin tapauksessa harkinnanvaraista. (Latomaa 2002: 69–70.)

Suomessa tehdään useita satoja asioimistulkkauksen toimeksiantoja joka arkipäivä mitä vaihtelevimmissa tilanteissa. Asioimistulkit työskentelevät muun muassa kouluissa, päiväkodeissa, sosiaalitoimistoissa, työvoimatoimistoissa, poliisilla ja oikeuslaitoksessa. Suurin yksittäinen toimiala, joka käyttää tulkkauspalveluita maassamme, on kuitenkin terveydenhoito. Lähes joka toinen tulkkaustoimeksianto tapahtuu sairaaloissa, terveyskeskuksissa, neuvoloissa ja erilaisissa erikoissairaanhoidon poliklinikoissa. (Salo 2007: 493.)

Viimeisten vuosikymmenten aikana asioimistulkkaus on kasvanut ammatiksi, jota eivät enää harjoita ainoastaan vapaaehtoiset, kaksikieliset, ystävät tai sukulaiset. Ammatillistuminen näkyy myös koulutusohjelmien, tulkki-iltojen ja ammatin pätevimiskokeiden määrän kasvussa. (Wadensjö 1998: 49.) Asioimistulkkauksen ammatillinen asema ja koulutuksen taso ovat vahvistuneet, mutta hitaasti (Koskinen, Vuori & Leminen 2018: 16). Huolimatta tästä ja siitä, että asioimistulkkauksen ala on kehittynyt ja tulkkauksen laatu parantunut huomattavasti sitten 1990-luvun,

kehitettävää taatusti on vielä paljon. Etenkin asioimistulkkauksen koulutus tulisi viedä yhtenäisempään ja eheämpään suuntaan.

Huomion arvoista on myös tulkkien työssä jaksaminen ja suhtautuminen omaan ammattiinsa. Jotkut tulkit kokevat työn väliaikaisena ratkaisuna, kunnes esimerkiksi ammattikoulutusta vastaava työpaikka löytyy. Tämä pätee erityisesti maahanmuuttajataustaisiin tulkkeihin, joilla saattaa olla koulutusta tai työkokemusta muusta ammatista, jonka vakiinnuttaminen uudessa maassa osoittautuu hankalaksi. Asioimistulkkauksen alhainen palkkataso ja työolojen epävakaus motivoivat joitakin tulkkeja etenemään myöhemmässä vaiheessa uraansa muihin tulkkaustehtäviin. Ensin kartutetaan työkokemusta asioimistulkkauksesta, jonka jälkeen siirrytään oikeus- tai konferenssitulkkauksen pariin. Jossain tapauksissa siirrytään täysin muihin ammatteihin (Wadensjö 1998: 53; Koskinen, Vuori & Leminen 2018: 16–17.)

2.2 Muistiinpanot tulkkauksessa

Muistiinpanojen vaikutus tulkkaukseen on tämän tutkielman tärkein tarkastelun kohde. Niiden tekeminen tai tekemättä jättäminen konsekutiivitulkaustilanteessa on edelleen yksi ristiriitaisimmista ja ihmetystä herättävistä aiheista niin tulkkien, tulkkauspalveluiden käyttäjien kuin tulkattavienkin keskuudessa. Tulkkipöytäkirjojen määrän ja laadun kirjavuus sekä tulkin ammattinimikkeen suojaamattomuus todennäköisesti vain hämärtävät käsitystä muistiinpanojen käyttämisestä tulkkauksessa entisestään. Yhtenäisen koulutuksen ja yhteisten työstandardien puuttuminen jättää varmasti kysymyksen muistiinpanojen merkityksestä tulkkaustilanteessa auki mielipiteiden tasolle. Paljon johtuu myös siitä, että se, mitä ja miten muistiinpanoista puhutaan kirjallisuudessa ja se mitä käytännön tilanteessa tapahtuu, ovat kaksi toisistaan eroavaa asiaa.

Tulkausta ja eritoten konsekutiivitulkausta käsittelevässä kirjallisuudessa ei ole selkeää tai ainakaan yhdenmukaista näkemystä muistiinpanojen käyttämisestä tulkkaustilanteessa. Monissa lähteissä muistiinpanojen tekemistä pidetään itsestään selvänä (Hietanen 2004: 287; Gillies 2005: 5). Toisaalta toisissa lähteissä muistiinpanojen tekemistä pidetään yleisenä toimintana, muttei aina välttämättömänä

(Gile 1997: 202; Phelan 2001: 9). Tavalla, jolla tulkki tekee muistiinpanoja, on huomattava vaikutus hänen tulkkaustoimintoihinsa ja sitä kautta itse tulkkeeseen. Huonoimmassa tapauksessa liialliset tai epäselvät muistiinpanot saattavat kohtuuttomasti kuormittaa tulkin kognitiivista kokonaiskapasiteettiä ja samalla heikentää muistamista, kuuntelemista ja analysoimista (Gile 1997: 205–207). Parhaimmassa tapauksessa hyvät muistiinpanot kuitenkin tukevat tulkin muistamisprosessia, helpottavat häntä tuottamaan sujuvaa ja tyyliä tulketta (Rozan 2004: 25) ja vahvistavat lähdekielisen viestin analysointia (Gillies 2005: 9).

Käytännön tilannetta onkin huomattavasti vaikeampi tarkastella. Se, että tulkki ei ole Suomessa suojattu ammattinimeke, johtaa tutkimuksen kannalta mielenkiintoiseen ja samalla haastavaan tilanteeseen. Tällä hetkellä tilanne on sellainen, että kuka tahansa riittävän kielitaidon omaava voi harjoittaa tulkin ammattia. Tämä puolestaan johtaa siihen, että ammattia harjoittavien tulkkien joukko on hyvin kirjava. Tulkkien ammattitaidon, koulutustason ja heidän käytössä olevien toimintatapojen välillä on suuriakin eroavaisuuksia. Tilanne on haastava erityisesti asioimistulkkauksen kannalta, koska työhön pääsy kriteerit ovat löyhimmät tässä tulkkauksen lajissa. Suomessa toimivien asioimistulkkien määrästä on olemassa vain karkeita arvioiteja. Tähän vaikuttavat sekä ammatin sääntelemättömyys että ammattia harjoittavien tulkkien rekisterin puuttuminen. Oikeustulkeilla on olemassa rekisteri, mutta se on uusi ja vasta vähitellen täyttymässä, joten kaikki oikeustulkitkaan eivät siihen vielä kuulu. Lisäksi vain osa tulkeista kuuluu alan ammatillisiin järjestöihin, eivätkä kaikki tulkit välttämättä edes identifioi itseään tulkiksi. (Koskinen, Vuori & Leminen 2018: 10.) Vielä vaikeampaa on arvioida tulkkien muistiinpanojen käyttämistä. Käyttävätkö kaikki tulkit muistiinpanoja apuvälineenä tulkatessaan? Miten ja millaisissa tilanteissa muistiinpanoja käytetään? Millainen on muistiinpanojen vaikutus tulkin muistitoimintoihin? Ja kaikesta tärkeintä, miten muistiinpanojen tekeminen tai tekemättä jättäminen näyttäytyy tulkkien tuottamissa tulkkeissa?

2.3 Aiempi tutkimus

Suomessa tulkkausentutkimuksen piirissä on viime vuosikymmenten aikana oltu enenevässä määrin kiinnostuneita muistin vaikutuksesta konsekutiivitulkkaussuoritukseen. Tietävästi ei ole vielä tehty tutkimuksia, joissa

olisi kohdistettu huomiota tulkin muistitoimintoja tukeviin tekijöihin kuten muistiinpanoihin.

Sinikka Hiltunen (2008) pro gradu -tutkielmassa *Tarkkaavaisuuden merkitys konsekutiivitulkin muistitoiminnoissa* selvitettiin, ovatko konsekutiivitulkkien muistitoiminnot muista kielen käyttäjistä poikkeavia. Hiltunen tutki työssään 13 konsekutiivitulkkia ja 15 vieraan kielen opettajaa, joita molempia voidaan pitää oman alansa ekspertteinä, vieraiden kielten ammattilaisina. Hän järjesti koehenkilöilleen kolme koetta, joista kaksi oli lyhytkestoisen muistin kapasiteettia mittaavia sanajännetestejä ja yksi oli muistiin painamista ja muistista palauttamista mittaava proosamuotoisen tekstin koe. Koetilanteet muistuttivat aitoja tulkkaustoimeksiantoja, mutta niiden aikana koehenkilöt eivät saaneet käyttää muistiinpanoja. Tulosten mukaan konsekutiivitulkkien lyhytkestoisen muistin toiminnot eivät poikenneet vieraiden kielten opettajista. Konsekutiivitulkit olivat kuitenkin opettajia etevämpiä palauttamaan muististaan proosamuotoisia tekstejä ja muistivat paremmin pieniä yksityiskohtia. Tämä erilaisuus ei kuitenkaan selittynyt tarkkaavaisuudella vaan Hiltunen arveli, että tulkkien etevämyys liittyy heidän työkokemukseen asioimistulkkauksesta.

Jana Kaltygina ja Rimma Novikina (2018) tutkivat pro gradu -tutkielmassaan *Kaksikielisyys – tulkin työmuistin ystävä vai vihollinen?* tutkivat kaksikielisten ja yksikielisten tulkkien työmuistin eroja. Kaltygina ja Novikina tutkivat työssään kuutta ammattitulkkiä ja kolmea viestintätieteiden opiskelijaa. He järjestivät tutkittavilleen muistikokeen, jonka aikana koehenkilöt katsoivat kaksi videolle nauhoitettua puhetta. Koehenkilöt katsoivat ensin suomenkielisen puheen, minkä jälkeen heidän piti kirjoittaa kaikki muistamansa ylös. Tämän jälkeen koehenkilöt katsoivat venäjänkielisen puheen ja tekivät samoin. Kokeiden aikana koehenkilöt eivät saaneet tehdä muistiinpanoja. Koetekstit sisälsivät pisteytettyjä muistettavia yksiköitä, joita verrattiin koehenkilöiden kirjoittamiin teksteihin. Tutkimustulosten perusteella kaksikieliset pärjäsivät muistikokeissa yksikielisiä heikoimmin, kun muisteltavana oli yksikielisten äidinkielellä pidetty puhe. Kaksikieliset suoriutuivat vähintään yhtä hyvin kuin yksikieliset, kun muisteltavana oli yksikielisten kannalta vieraskielinen puhe.

3 Muisti

Siitä lähtien kun ihmisen muistia alettiin tutkia 1960-luvun lopulla, on tehty erottelun erilaisten toimintojen välillä. Atkinson ja Shiffrin (1968: 90) jakoivat muistin kolmeen erilaiseen rakenneosaan: sensorisiin rekistereihin, lyhytkestoiseen muistivarastoon ja pitkäkestoiseen muistivarastoon, joista jälkimmäisiä nimitetään nykyään lyhyt- ja pitkäkestoisiksi muisteiksi. Tämä perinteinen ajattelutapa muistista pohjautuu pitkälti niin sanottuihin monivarastomalleihin. (Eysenck & Keane 2010: 205). Muistin monivarastomalleja tarkastellaan tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Lyhytkestoinen muisti eroa pitkäkestoisesta muistista sekä funktionaalisesti että fysiologisesti (Lappi 2008: 4). Lisäksi lyhyt- ja pitkäkestoiset muistit eroavat toisistaan kapasiteeteiltään: Pitkäkestoisen muistin kapasiteetti on periaatteessa rajaton, siinä informaatio säilyy pitkään aikaan (Kalat 2007: 387; Eysenck & Keane 2010: 205). Lyhytkestoisen muistin kapasiteetti on hyvin rajallinen (Miller 1956: 91; Eysenck & Keane 2010: 206), ja informaatio, jota ei tietoisesti kerta mielessään, häviää lyhytkestoisesta muistista nopeasti (Kalat 2007: 388). Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan ainoastaan lyhytkestoista muistivarastoa eli työmuisti, sen rakennetta, toimintoja ja vaikutusta konsekutiivitulkkauksuoritukseen.

3.1 Työmuisti

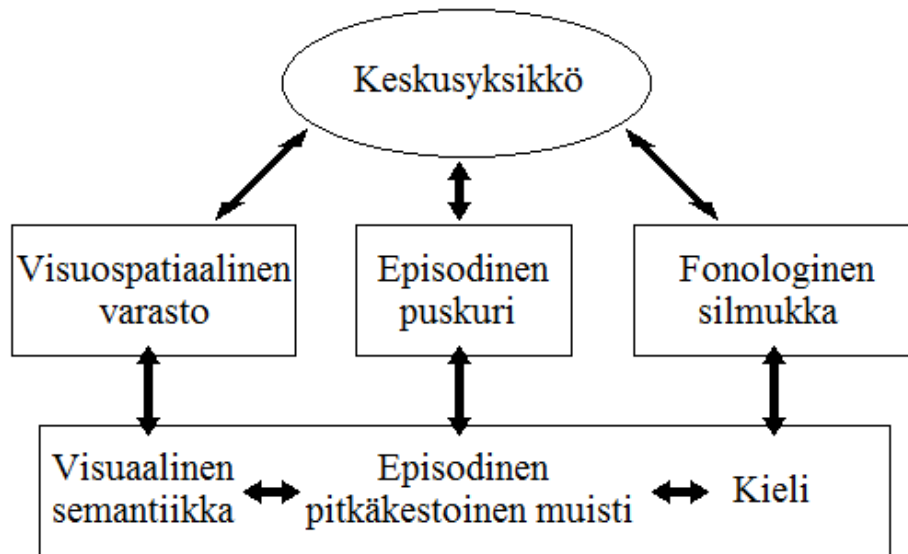
Lyhytkestoista muistia kutsutaan joskus myös työmuistiksi, mutta raja näiden kahden välillä on häilyvä. Viimeaikaiset tutkimuksen ovat tehneet erottelun entistä vaikeammaksi (Kalat 2007: 389), ja monet tutkijat käyttävätkin nimityksiä lyhytkestoinen muisti, lyhytkestoinen työmuisti tai pelkästään työmuisti (Cowan 2008: 324; Lappi 2008: 4).

Työmuistin käsitteen esittivät Baddeley ja Hitch (1974) ja myöhemmin Baddeley (1986; 1997; 2000) korvaamaan yhtenäisen lyhytkestoisen muistin käsitettä. Mallissaan Baddeley ja Hitch korostavat, että työmuisti ei ole ainoastaan tiedon lyhytkestoinen varasto. Se on tapa säilöä tietoa lyhyen ajan sillä aikaa, kun sitä käsitellään tai muokataan, ja se osallistuu sellaisiin kompleksisiin kognitiivisiin toimintoihin, kuten oppimiseen, ymmärtämiseen ja päättelyyn. (Baddeley 1986: 34.)

Baddeleyn monivarastomalli

Alan Baddeleyn työmuistin monivarastomalli on laajasti tunnustettu monien tieteenalojen piirissä. Sitä on myös monesti käytetty kuvaamaan tulkkauksen ja kääntämisen prosesseja. Baddeleyn työmuistin malli koostuu neljästä komponentista (Kuva 1): *keskusyksiköstä* (engl. *central executive*) ja kolmesta alijärjestelmästä, *fonologisesta silmukasta* (engl. *phonological loop*), *visuospatiaalisesta varastosta* (engl. *visuo-spatial sketchpad*) ja *episodisesta puskurista* (engl. *episodic buffer*) (Baddeley 2000: 421).

Keskusyksikkö on järjestelmistä tärkein. Sitä käytetään tarkkaavaisuuden ohjaamiseen, suunnitteluun ja tiedon hallintaan muissa alijärjestelmissä, mutta se ei itsessään kykene tallentamaan tietoa pitkäkestoiseen muistiin. *Fonologinen silmukka* vastaa kaikesta puheeseen perustuvan tiedon hallinnasta ja varastoinnista, uusien sanojen oppimisesta ja auttaa puheen valmistelussa ja tuottamisessa. Sen arvellaan koostuvan kahdesta osasta, fonologisesta varastosta ja artikulatorisesta hallintaprosessista. Tutkimuksissa on havaittu, että muistettava kielellinen informaatio säilyy fonologisessa silmukassa korkeintaan kahden sekunnin ajan, jollei sitä aktiivisesti kierrätetä varaston ja hallintaprosessin välillä. Ilmiötä nimitetään äänettömäksi toistoksi (engl. *subvocal rehearsal*). *Visuospatiaalinen varasto* puolestaan vastaa kuvallisen ja avaruudellisen tiedon hallinnasta ja sen lyhytkestoisesta säilömisestä. *Episodinen puskuri* on järjestelmä, jossa informaatio fonologisesta silmukasta, visuospatiaalisesta varastosta ja pitkäkestoisesta muistista yhdistetään monimutkaisemmiksi rakenteiksi.

Kuva 1. Alan Baddeleyn muistin monivarastomalli (Baddeley 2003: 203 mukaan).

Kielen prosessointi tapahtuu työmuistissa (Baddeley 2003: 203–204). Jokainen työmuistin komponentti on jatkuvasti käytössä tulkin työssä. Tulkkauksen osalta työmuisti muun muassa ohjaa tarkkaavaisuutta, ja osallistuu tulokielisen puheen vastaanottamiseen, säilyttämiseen, tulkkaukspuheenvuoron suunnitteluun ja tulkkeen tuottamiseen.

3.2 Työmuistin kapasiteetti

Edellisestä luvusta ilmenee, että työmuistin rakenne ja toiminnot ovat vuosien saatossa toteutuneiden tutkimusten myötä muuttuneet ja tarkentuneet. Yhdestä työmuistin ominaisuudesta tutkijat ovat kuitenkin pysyneet yksimielisinä, nimittäin sen kapasiteetin rajallisuudesta.

Ensimmäisen arvion työmuistin kapasiteetista teki Miller (1956). Hän arvioi, että työmuistin kapasiteetti on 7 ± 2 mieltämisyksikköä (engl. *chunk*). Itse mieltämisyksikön koko ja sisältö voivat vaihdella: yksi numero tai yksi päivämäärä, yksi sana tai kokonainen virke, voivat muodostaa yhden mieltämisyksikön. Millerin arvio mieltämisyksiköiden määrästä on suurpiirteinen johtuen yksilöllisistä eroista ja ihmisten kyvystä ryhmitellä tai järjestellä informaation osia kokonaisuudeksi (Miller

1956: 93). On myös huomattava, että informaation osien ryhmittely tai järjestely kokonaisuudeksi on helpompaa, jos ne ovat entuudestaan tuttuja tai ovat esimerkiksi merkityksellisten lauseiden osana (Miller 1956: 93–94). Tutkiessaan työmuistin rakennetta ja sen komponenttien toimintaa Baddeley (1986: 234) huomasi yhtäläisyyksiä hänen tutkimustulosten ja Millerin arvion työmuistin kapasiteetistä välillä.

Cowan (2000: 88–89) tutki työmuistia kapasiteettia olosuhteissa, jossa koehenkilöt eivät pystyneet käyttämään äänetöntä toistoa eivätkä myöskään nojautumaan tietoonsa pitkäkestoisessa muistissa. Tarkoituksena oli saada mahdollisimman puhdas ja tarkka arvio ihmisen työmuistin kapasiteetista. Cowan arvioi, että tällaisissa olosuhteissa työmuistin kapasiteetti on noin 4 mieltämysyksikköä, lähes puolet pienempi kuin Millerin ja Baddeleyn edellä mainittu arvio.

Konsekutiivitulkkausessa on harvoin tilanteita, milloin tulkilla olisi mahdollisuus hyödyntää äänetöntä toistoa. Suurimman osan ajastaan tulkki käyttää keskittyen painamaan mieleen lähdekielisen puhevuoron loppuosaa ja valmistuen tulevaa puheenvuoroansa kohdekielellä. Kun mahdollisuutta äänettömään toistoon ei ole, pienenee työmuistin kapasiteetti entisestään asettaen samalla vakavia haasteita tulkin muistitoiminnoille. Tämä ilmiö on havaittavissa tämän tutkielman alaluvussa *5.4.1 Tulkkausepuheenvuorot ja muistiinpanot*.

4 Menetelmät ja tutkimuksen aineisto

Tässä pro gradu -tutkielmassa käytetään aineiston kokoamisen menetelmää ja analyysimenetelmää. Tutkimuksen yhteydessä koottu aineisto on hankittu kokeellisesti nauhoittamalla koehenkilöiden tulkkauksia ääniraidalle. Tulkkaukset on tämän jälkeen litteroitu ja tarkasti analysoitu ennalta määrätyistä näkökulmista.

Tämä luku koostuu seuraavista alaluvuista: Luvussa 4.1 kerrotaan, miten yllämainittuihin tutkimusmenetelmiin päädyttiin ja perustellaan, miksi juuri kyseessä olevat menetelmät pystyvät parhaiten vastaamaan tutkielman kysymyksiin. Luvussa 4.2 puhutaan tutkimuksen koeasetelmasta ja selostetaan yksityiskohtaisesti koetilanteen kulku. Luvussa 4.3 kuvaillaan tutkimukseen osallistuneet koehenkilöt, heidän valintakriteerit ja -tapa. Luvussa 4.4 kerrotaan eettisistä toimintatavoista, joita noudatettiin koehenkilöiden rekrytoinnissa, kokeiden järjestämisessä ja kerätyn aineiston anonyymisoinnista ja säilyttämisestä. Viimeinen luku keskittyy tutkimuksen aineistoon ja siihen, miten se kerättiin, käsiteltiin ja analysointiin.

4.1 Tutkimusote ja lähestymistapa

Tämän tutkielman hypoteesina on oletus, että muistiinpanot vaikuttavat konsekutiivimenetelmällä tuotettuun tulkkeeseen huomattavalla tavalla. Suoritettavan kokeellisen tutkimuksen tarkoituksena on kerätä aineisto sen selvittämiseksi, millainen yllä mainittu vaikutus tarkalleen on. Millä tavalla muistiinpanojen avulla tuotettu tulke eroaa vastaavasta tulkkeesta, jossa muistiinpanoja ei ollut mahdollista käyttää ja näin tuotettu tulke on ainoastaan tulkin muistitoimintojen varassa.

Luvussa 2 tarkasteltiin konsekutiivitulkkausten erityispiirteitä suhteessa muihin tulkkausmenetelmiin, ammatin yleistä tilannetta Suomessa ja puhuttiin muistiinpanojen käyttämisestä apuvälineenä tulkkauksitilanteissa. Luvussa 3 vuorostaan syvennyttiin yhteen tulkin tärkeimmistä kognitioista – muistiin. Konsekutiivitulkkausten erityispiirteisiin kuuluvat muun muassa suullinen esitystapa, salassa pidettävä asiasisältö ja jokaisen tulkkauksitilanteen ainutlaatuisuus sekä uudelleen jäljittelyn mahdottomuus. Tulkkauksesta myös harvoin jää mitään fyysistä tallennetta, jota voitaisiin luotettavasti jälkikäteen tarkastella. Muistin ja

eritoten työmuistin erikoispiirteisiin kuuluvat sen lyhytkestoisuus ja kapasiteetin rajallisuus. Ja vaikka koetuista asioista ja tapahtumista jää aivoihin muistijälki, sen myöhempi tarkastelu objektiivisesta, ulkopuolisesta näkökulmasta on yhtä hankala kuin jo loppuneen tulkkauksenkin tarkastelu. Tarkastelun kohteena olevien ilmiöiden vaikea saatavuus ja hankala vertailukelpoisuus olivat tämän tutkielman suurempia ongelmakohtia. Miten tarkastella muistinpanojen ja työmuistin rajallisuuden vaikutuksia tulkkeeseen, jos kummastakaan ei tallennu luotettavaa ja objektiivista tietoa? Jotta näitä karttelevia ilmiötä olisi mahdollista tarkastella, analysoida ja vertailla keskenään, tutkiminen edellytti kokeellista tarkastelutapaa.

Kokeellinen tutkimusmenetelmä tekee mahdolliseksi kerätä ja objektiivisesti tarkastella tietoa, jota tulkauksen alalla on käytännössä mahdotonta saada muilla keinoilla. Se myös auttaa arvioimaan muistiinpanojen vaikutusta tulkkeeseen, tulkin muistamiseen ja muistin käyttöön. Lisäksi se tarjoaa tilaisuuden tarkastella muitakin tulkauksen ilmiöitä, kuten lähtöviestinnän ja tulkkeen asiasisältöjen vastaavuutta, tulkkauspuheenvuorojen määrää suhteessa puhujan käyttämiin puheenvuoroihin ja kielenhuoltoon sekä äänenkäyttöön liittyviä seikkoja.

4.2 Koeasetelma ja kokeen kulku

Koska konseptiivimenetelmää käytetään eritoten asioimistulkkauksessa, tutkimuksen tavoitteena oli laatia koeasetelma, joka vastaa mahdollisimman tarkasti aitoa asioimistulkaustilannetta. Tutkimusmateriaaliksi valittiin kaksi nauhoitettua dialogia, jotka hankittiin kevään 2018 aikana Tampereen aikuiskoulutuskeskuksesta. Tampereen aikuiskoulutuskeskuksessa on mahdollista suorittaa asioimistulkin ammattitutkinto, ja tässä tutkimuksessa käytetty materiaali oli nauhoitettu heidän ammattitutkinnon kokeiden aikana. Tutkimuksessa käytetyt nauhoitetut dialogit ovat tätä myöten ammattilaisten näyttelemiä ja jäljittelevät aitoja tulkin työssä esiintyviä tilanteita niin tarkasti kuin mahdollista.

Tutkimuksessa käytettävät materiaalit leikattiin ja editointiin Adobe Premiere Pro CC 2015 -ohjelmalla. Alun perin videomuodossa olevat materiaalit muutettiin ääniraidoiksi, jonka jälkeen ne leikattiin lyhyemmiksi kokonaisuuksiksi ja tallennettiin MP3-tiedostoiksi. Lisäksi nauhoilla olevien henkilöiden äänenkorkeutta

nostettiin ja taustamelua hiljennettiin, jotta tulkattava sisältö välittyisi koehenkilöille mahdollisimman selvästi. Jokaisen tulkattavan puheenvuoron loppuun lisättiin neljän sekunnin tauko, jonka aikana kuuluu lyhyt äänimerkki ja jota seurasi kolmen sekunnin reagointiaika. Tarkemmin tästä menettelystä kerrotaan luvussa 4.5.

Materiaalin I (MI) kesto on 11 minuuttia ja 42 sekuntia ja Materiaalin II (MII) kesto on 12 minuuttia ja 59 sekuntia. Molemmat materiaalit sisältävät 40 puheenvuoroa ja 40 tulkkaustaukoa. Materiaalin I puheenvuoroista 21 on suomenkielisiä ja 19 venäjänkielisiä. Materiaalin II puheenvuoroista 20 on suomenkielisiä ja 20 venäjänkielisiä. Lisäksi molempien materiaalien alkuun lisättiin 15 sekunnin äänetön jakso, jotta kokeen järjestäjällä olisi tarpeeksi aikaa käynnistää nauhoitukset, äänitysohjelma ja poistua koetilasta. Tutkimusmateriaalien ohella luotiin lyhyt, kolmea puheenvuoroa sisältävä harjoitusmateriaali. Kestoltaan 48 sekunnin harjoitusmateriaali oli rakenteeltaan samanlainen kuin tutkimusmateriaalitkin eli sen alkuun lisättiin 15 sekunnin äänetön jakso ja puheenvuorojen välissä oli äänimerkilliset tulkkaustauot. Harjoitusmateriaali sisälsi kuitenkin sisällöltään ainutlaatuiset puheenvuorot, jotka eivät enää esiintyneet varsinaisissa tutkimusmateriaaleissa. Myöskään puheenvuorojen aiheet eivät enää toistuneet tutkimusmateriaaleista. Nimensä mukaisesti harjoitusmateriaali oli luotu harjoittelua varten. Sen avulla varmistettiin, että jokainen koehenkilö sisäisti tarvittavan tekniikan kokeiden tekemistä varten. Harjoitusmateriaalin avulla säädettiin myös jokaiselle koehenkilölle sopiva äänenkorkeus, jotta varsinaiset kokeet menisivät mahdollisimman sujuvasti. Pyrkimyksenä oli karsia mahdollisten teknisten kömmähdyksien tai riittämättömän äänenkorkeuden vaikuttamasta koehenkilöiden tulkkauksuorituksiin.

Vaikka harjoitusmateriaalin alkuperäinen tarkoitus oli opastaa koehenkilöitä käyttämään laitteita ja löytää jokaiselle sopiva äänenvoimakkuus, sillä oli myös rauhoittava vaikutus. Monella se tuntui auttavaan pääsemään irti ylimääräisestä jännityksestä, josta lähes kaikki koehenkilöt ilmoittivat kärsivänsä saapuessaan koepaikalle tai hetki ennen kuin heitä perehdyttiin kokeen kulkuun.

Molemmilla ääniraidoilla dialogia käyvät viranomainen ja asiakas. Dialogien aihealueena on terveydenhoitoala, tarkemmin potilaan käynti terveysaseman

lääkärillä ja terveydenhoitajalla vatsavaivojen takia. Tutkimukseen osallistuva koehenkilö tulkkaa molemmat ääniraidalla esiintyvät osapuolet molempiin kieliparinsa suuntiin, niin kuin oikeassakin tulkkauksilanteessa. Tulkattavat kielet ovat suomi ja venäjä. Molemmilla äänitetyillä nauhoilla on suomea äidinkielenään puhuva lääkäri tai sairaanhoitaja ja venäjää äidinkielenä puhuva asiakas. Tulkattavan materiaalin molemmankieliset tulkattavat osuudet litteroitiin kokonaan. Tämän lisäksi venäjänkieliset osuudet suomennettiin. Lähtökielisen materiaalin litterointiperiaatteet olivat eri kuin tutkimuksen tulokielisten materiaalien eli tulkkauksuoritusten: ainoastaan puheenvuorojen sisältö on litteroitu. Niiden tarkoituksena oli tukea tulkkauksuoritusten litterointia ja mahdollistaa nopeamman navigoinnin lähtö- ja tulotekstien kohtien välillä.

Koska tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella muistiinpanojen (tai niiden puuttumisen) vaikutusta tulkkaukseen, tulkattava materiaali eli lähtökielinen materiaali oli etukäteen tarkasti valittu ja nauhoitettu ääniraidalle, jotta tulkkauksilanne olisi lähtökohdaltaan kaikille koehenkilöillä samanlainen ja itse tulkattava sisältö muuttumaton läpi koko tutkimuksen. Tulkkauksilanteiden lavastaminen eli näyttelemine jokaiselle koehenkilölle erikseen tekisi jokaisesta erillisestä kokeesta ainutlaatuisen, ja niiden keskinäinen vertailukelpoisuus kärsisi. Lisäksi ei-mitattavien muuttujien lukumäärä kasvaisi hallitsemattomaksi (näyttelijän puhetyyli, puheen nopeus, sanoissa takeltelu, repliikkien unohtelu ja muut seikat, jotka voisivat vaikuttaa tutkittavaan asiaan). Nauhoitettu tutkimusmateriaali mahdollistaa kontrolloitujen ja systemaattisten havaintojen tekemisen ja mahdollisimman luotettavien tutkimustulosten saamisen.

Jokainen koehenkilö tulkkasi molemmat ääniraidat. Toisen ääniraidan tulkkauksessa hän käytti apuvälineenä muistiinpanoja ja toisen ääniraidan koehenkilö tulkkasi ainoastaan muistinsa varassa. Vaikka molempien ääniraitojen aihealueet ovat samanlaisia, dialogia käyvät eri henkilöt. Dialogit myös ajautuvat ajoittain toisiinsa verrattuna eri aiheisiin. Samalla tavalla kuin oikeat tulkkauksilanteetkin, ovat tämän tutkimuksen koemateriaalit ainutlaatuisia. Näiden asioiden takia tulkkaukskokeet toteutettiin niin, että kolme koehenkilöä tulkkasi materiaalin I muistiinpanoilla ja kolme vuorostaan tulkkasi materiaalin II muistiinpanoilla. Tämän lisäksi puolet koehenkilöistä tulkkasi materiaalin I ensin ja toiset puoli tulkkasivat materiaalin II

ensin. Tällä menettelyllä pyrittiin ehkäisemään materiaalien asiasisältöjen, äänen laadun ja tulkattavien puhetyylieroavaisuuksien vaikutukset tulkkauksuorituksiin vääristäen samalla tutkimustuloksia. Toisin sanoen, jos esimerkiksi materiaalin I asiasisältö koettaisiin kaikkien koehenkilöiden näkökulmasta yleisesti vaikeammaksi tulkata kuin materiaalin II asiasisältö, niin ainakin muistiinpanojen vaikutus kyseisen asiasisällön tulkattavuuteen säilyisi tarkastelukelpoisena. Koehenkilöiden tapa tehdä muistiinpanoja on tämän työn soveltamisalan ulkopuolella. Muistiinpanojen tekemiseen ei ohjeistettu ja niiden tekemistä ei valvottu millään tavalla. Tarkoituksena oli tarjota koehenkilöille mahdollisuuden päättää itse, miten ja missä määrin he muistiinpanoja tekevät.

Huolimatta kaikista pyrkimyksistä tehdä koeasetelma vastaamaan mahdollisimman tarkasti aitoa asioimistulkkauksutilannetta, siitä puuttuu eräs luonnollisen tulkkauksen piirre. Aidoissa asioimistulkkauksutilanteissa tulkilla on mahdollisuus pyytää tulkattavaansa toistamaan sanomansa, jos tulkki ei kuule, ymmärrä tai muista, mitä tulkattavaksi tarkoitettussa puheenvuorossa sanottiin. Tämän tutkimuksen koehenkilöt eivät kuitenkaan olleet suorassa vuorovaikutuksessa tulkattaviensa kanssa. Ennakkoon tallennettujen puheenvuorojen toistaminen tarkoittaisi kahta tai useampaa identtistä kuuntelukertaa, joiden aikana saattaisi tapahtua sisällön oppimista. Jos oppimista ehtisi tapahtua uudelleentoistojen aikana, tulkkauksuorituksissa käytettyjen muistiinpanojen ja työmuistin tarkastelukelpoisuus vaarantuisi. Tutkimuskysymysten ja tulkkauksokokeissa käytettyjen materiaalien luonteen vuoksi mahdollisuutta uudelleentoistoon ei siten ollut. Tämän vuoksi jokaista koehenkilöä ohjeistettiin tulkkamaan mahdollisimman hyvin ainoastaan se, minkä hän kuuli, muisti ja kykeni tulkkamaan.

Koehenkilöille kerrottiin etukäteen tulkattava aihe ja se, että tulkkauksokokeisiin on mahdollista valmistautua samalla tavalla kuin valmistautuisi oikeaan tulkkaustoimeksiantoon. Heille myös kerrottiin, että kokeiden aikana saa käyttää sanakirjaa ja että ennakkoon laaditut sanalistat ovat sallittuja. Muistiinpanovälineitä oli tarjolla kaikissa tulkkauksokokeissa, joissa niiden käyttäminen oli sallittua. Lisäksi koehenkilöille lähetettiin ennakkoon suostumus- ja taustakyselylomakkeet. Tulkkauksokokeiden jälkeen kaikkia koehenkilöitä pyydettiin täyttämään loppukyselylomake. Kyselylomakkeilla kerätyn tiedon tarkoituksena oli tukea

tutkimuksesta saatavien tulosten tarkempaa tulkittamista. Lomakkeet ovat nähtävissä tämän työn lopussa olevista liitteistä.

Ennen varsinaisia tulkkaukskokeita järjestettiin pilottikoe, johon värvättiin oma koehenkilö. Hänen valintakriteerit olivat samanlaiset kuin koeryhmälläkin. Pilottikokeen koehenkilöksi valikoitui naispuolinen ammattitulkki, joka on korkeakoulutettu ja hänellä on useiden vuosien kokemus asioimistulkkauksesta. Pilottikoe suoritettiin samalla tavalla kuin tulkkaukset. Kokeen aikana koehenkilö kuunteli ja tulkkasi samat materiaalit kuin myös koeryhmä. Toisen materiaaleista hän tulkkasi muistiinpanojen avulla ja toisen ainoastaan muistivaraisesti. Pilottikokeen koehenkilö myös luki ja täytti suostumus-, taustakysely- ja loppukyselylomakkeet. Pilottikokeen ja koehenkilön antaman palautteen perusteella tehtiin vielä muutoksia koemateriaaleihin ja loppukyselylomakkeeseen. Muutokset koskivat materiaaleilla olevien tulkattavien äänenkorkeutta, ja loppukyselylomakkeessa selkeytettiin yhden kysymyksen muotoilua. Tämän tutkielman kannalta on valitettavaa, että pilottikokeeseen osallistuneen koehenkilön toiveesta ei tässä työssä tarkastella tallenteita hänen tulkkauksuuksista.

Varsinaiset tulkkaukset pidettiin joulukuun 2018 ja tammikuun 2019 välisenä aikana. Viisi tulkkia suoritti kokeen Helsingin yliopiston Metsätalossa, ja yksi tulkkia suoritti kokeen aikataulumuutoksista johtuen Helsingin yliopiston pääkirjastossa. Koetiloksi oli varattu Metsätalosta tulkkaukseen ja pääkirjastolta ryhmätyötila. Jokainen koehenkilö suoritti kokeen itsenäisesti tutkijan ollessa koetilan ulkopuolella. Tällä varmistettiin, että tilat olivat koehetkellä rauhallisia ja vailla ulkopuolisia häiriötekijöitä. Ennen tulkkaukskokeita koehenkilöt allekirjoittivat suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta. Tämän jälkeen heidät perehdyttiin tutkimuslaitteiden käyttöön. Koehenkilöt kuuntelivat harjoitusmateriaalin ja harjoittelivat nauhoituksen tauottamista. Harjoittelun aikana myös säädettiin äänenkorkeus jokaiselle koehenkilölle sopivaksi. Sisäistettyään tauotustekniikan tulkit aloittivat ensimmäisen tulkkaukskokeen. Tutkija käynnisti kuuntelu- ja nauhoitusohjelmat ja poistui koetilasta. Jokainen koehenkilö kuunteli nauhoitteen kuulokkeista ja tulkkasi pöydällä olevaan mikrofoniiin. Niin kuin ylempänä mainitaan, puolet koehenkilöistä tulkkasi ensimmäisessä kokeessa muistiinpanoja apunaan käyttäen ja puolet koehenkilöistä ilman muistiinpanoja. Samalla tavalla

puolet koehenkilöistä aloitti materiaalista I ja toiset puolet materiaalista II. Ensimmäisen tulkkaukseen jälkeen koehenkilöille tarjottiin mahdollisuus pitää lyhyt tauko, jonka jälkeen aloitettiin toinen tulkkauksee noudattaen juuri selostettua menettelyä. Toisen tulkkaukseen jälkeen kaikkia koehenkilöitä pyydettiin täyttämään loppukyselylomake paikan päällä.

4.3 Koehenkilöt

Tutkimukseen osallistui kuusi ammattitulkkaa, joiden iät vaihtelivat 24 vuodesta 52 vuoteen. Kolmella tulkilla oli ylempi ja kolmella alempi korkeakoulututkinto. Tulkkien työkokemus vaihteli alle vuodesta yli neljään vuoteen ja kaikki toimivat pääsääntöisesti konsekutiivisesti tulkkauksena asioimistulkkina. Koehenkilöiksi valikoitumisen kriteereinä olivat alle viiden vuoden työkokemus ja muistiinpanojen käyttäminen tulkattaessa. Työkokemuksen yläraja asetettiin kahdesta syystä: Ensimmäiseksi, koska haluttiin välttää pitkän työkokemuksen liiallista vaikutusta muistettavaan asiasisältöön. Tarkoituksena oli tarkastella tilannetta, jossa pitkäkestoisessa muistissa oleva informaatio ei vaikuttavasti helpota tulkkauksuuksia. Tämän taustalla vaikuttavat tiedon organisoituminen muistissa ja tietojen automatisoituminen. Monet asiantuntijat kykenevät välttämään lyhytkestoisen muistin kapasiteettirajoituksia alansa erityistiedon avulla. Asiantuntijoiden pitkäaikainen harjoittelu johtaa tiedon automatisoitumiseen, jolloin tietoinen prosessointi helpottuu ja työmuistiin kohdistuva rasitus pienenee. (Lappi 2008: 3–6.) Toiseksi, pyrittiin ehkäistä tutkimustilanteiden täydellisen epäonnistumisen syystä, että kokeneimpien tulkkien muistiinpanojen käyttäminen olisi jo niin rutinoitunutta, että tulkkauksien ilman niitä ei onnistuisi lainkaan. Muistiinpanojen käyttäminen tulkattaessa oli kuitenkin ehtona, koska kokemattomuus niiden tekemisestä olisi saattanut huomattavasti heijastua tulkkauksuuksiin vääristäen saatavia tutkimustuloksia.

Koehenkilöiksi valikoituneista tulkeista kaikki puhuivat äidinkielenään venäjää, ja kaksi heistä ilmoitti olevansa kaksikielisiä. Suomen kieli oli viidellä koehenkilöistä B-kielenä ja yhdellä se oli A-kielenä. Konsekutiivitulkkauslisen lisäksi kolmella tulkilla oli kokemusta simultaanitulkkauslisen. Kaikilla koehenkilöillä oli kokemusta puhelintulkkauslisen sekä tulkkaukslisen terveydenhoitoalalla. Jokainen

koehenkilö ilmoitti käyttävänsä muistiinpanoja tulkatessaan systemaattisesti, mutta vain puolet oli opiskellut muistiinpanotekniikkaa. Kaikilla tulkeilla oli muodostunut oma muistiinpanotekniikka joko käytännötyössä tai opiskelun ja käytännötyön myötä.

Koehenkilöt värvättiin loka–marraskuun 2018 aikana ja heihin oltiin yhteydessä puhelimitse ja sähköpostitse. Osa tulkeista oli tutkielman tekijälle ennestään tuttuja ja osa valikoitui yksityisten ammattitulkkien suosituksella. Ajankäytön maksimoimiseksi yhteyttä otettiin ainoastaan pääkaupunkiseudulla toimiviin ja asuviin tulkkeihin.

4.4 Eettiset toimintatavat

Tämän tutkielman kaikissa tekovaiheissa on pyritty noudattamaan hyvää tutkimuskäytäntöä. Kaikki tulkkauskokeisiin osallistuneet koehenkilöt allekirjoittivat suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta. Heille kerrottiin kokeen tarkoituksesta, luonteesta ja käytänteistä. Tutkimukseen osallistuminen oli täysin vapaaehtoista ja luottamuksellista.

Tulkkauskokeiden aikana nauhoitetut tulkkaussuoritukset, koehenkilöiden tekemät muistiinpanot ja täyttämät tausta- ja loppukyselylomakkeet käsitteli vain yksi henkilö, tässä tapauksessa ainoastaan tutkimuksen tekijä. Kaikki tutkimuksen aikana kerätty aineisto ja siitä saatua tietoa käytettiin ainoastaan kyseiseen tutkimukseen. Talteen kerätty aineisto säilytettiin tutkimuksen tekijän kotona ja hävitettiin tutkimuksen valmistuttua.

Koehenkilöistä tutkielman aikana kerätty tieto käsiteltiin luottamuksellisesti ja ja heidän henkilöllisyytensä suojattiin. Tulkkauskokeiden aikana koehenkilöt yksilöitiin koodilla, ja analyysissä koehenkilöt on eroteltu aakkosilla A–F. Korostakoon vielä, että tutkimuksen tarkoitus ei ollut tarkastella kenenkään koehenkilön tulkkaustaitoa vaan havainnoida muistiinpanojen ja niiden puuttumisen vaikutuksia koko koeryhmään ja kyseisen ilmiön vaikutusta yksilöihin.

4.5 Tutkimusaineisto ja analyysitavat

Tutkimuksen aineistona on kaksitoista nauhalle äänitettyä tulkkausta, joista kuusi tulkattiin muistiinpanoja tukena käyttäen ja kuusi ainoastaan muistivaraisesti. Kaikki äänitetyt tulkkaussuoritukset litteroitiin tarkemman analyysin mahdollistamiseksi. Tulkkaussuoritusten litteroinnissa on huomioitu sisältö ja yleisiä puheentuottamiseen liittyviä piirteitä, kuten sävelkulku, puhenopeus, äänen voimakkuus ja hengitys. Näiden lisäksi erityistä huomiota on kiinnitetty taukoihin, epäröintiin ja tulkkauspuheenvuorojen käyttöön. Litterointimerkit ovat tutkielman liitteenä.

Tauot ja epäröinti ovat puheen ilmiöitä. Tulkkauksen tutkimuksen yhteydessä niitä nimitetään joskus myös äänettömiksi tauoiksi ja ääntä sisältäviksi tauoiksi (Ovaska 1987: 135; Pouttu 1995: 84–85). Vaikka tauot, toistot ja muut epäröinniksi luokiteltavat ilmiöt ovat joissain tilanteissa merkki puheen suunnittelusta, niillä on muitakin funktioita. Ne voivat esimerkiksi olla puheenvuoron pitämisen keino, pehmentämässä tai korostamassa sanomaa ja puhujan yritys saada keskustelukumppanin huomio. (Tiittula 1992: 26–27.) Esimerkkejä epäröinnistä ovat puhujan tuottamat *ööm* tai *ähh* -äänteet (Rennert 2010: 103). Edellä mainittuja ääniteitä nimitetään myös mieteääniksi (Tenhonen-Lightfoot 2017: 8). Nimitys *mieteääni* kuvaa hyvin ilmiön monia funktiota puhutussa kielessä ottamatta sen enempää kantaa niiden merkityksiin. Mieteäänit ovat tälle työlle myös sikäli sopiva nimitys, että tarkastelun kohteena on muistiinpanojen mahdollinen vaikutus niiden ilmenemiseen eivätkä niiden ilmenemisen syyt. Tässä tutkielmassa mieteäänillä tarkoitetaan nimenomaan tulkin tuottamia erilaisia variaatioita *ööm* tai *ähh* -äänteistä erotuksena muista puheen ilmiöistä. Mieteäänit on litteroinnissa osoitettu omalla [ø:]-merkillä. Tulkkauspuheenvuoroissa ilmenevät tauot on litteroinnissa osoitettu noudattaen yleistä käytäntöä.

Molempien koemateriaalien tulkkaukseen käytettiin konsekutiivimenetelmää, eli tulkki tulkki puheenvuoron aina puheenvuoron päätyttyä. Tämä viestittiin lyhyellä äänimerkillä, jonka kuultua tulkki itse keskeytti ääniraidan painamalla stop-nappia. Tällä menettelyllä varmistettiin, että jokaisella koehenkilöllä oli varmasti tarpeeksi aikaa tuottaa tulkkeensa riippumatta puheenvuoron kestosta tai tulkkausnopeudesta. Tulkattuaan koehenkilö painoi play-nappia ja jatkoi kuuntelua ja mahdollisesti

muistiinpanojen tekemistä. Lisäksi jokaisella koehenkilöllä oli mahdollisuus keskeyttää meneillä oleva puheenvuoro, silloin kun itse koki tarvitsevansa tulkkauspuheenvuoron. Näissäkin tapauksissa koehenkilöt painoivat stop-nappia, tulkkasivat ja jatkoivat kuuntelua painamalla play-nappia. Tämän mahdollisuuden keskeyttää ja jatkaa puheenvuoroa tarkoituksena oli simuloida tulkin mahdollisuutta puheenvuoron keskeyttämiseen oikeassakin tulkkauksitilanteessa, jos hän kokee asiasisällön vaikeasti tulkattavaksi tai muistikapasiteettinsa ylittyvän. Joskus tulkki saattaa keskeyttää puheenvuoron varmistaakseen pystyvänsä välittämään tulkattavan asian mahdollisimman tarkasti ja yhtä vivahteikkaasti kuin se lähtökielelläkin ilmaistiin. Litteroinnissa käytetyt tulkkauspuheenvuorot eroteltiin toisistaan ja merkittiin omiksi kokonaisuuksiksi.

5 Analyysi

Tämä luku käsittelee tutkimuksesta kerättyä aineistoa ja keskittyy sen yksityiskohtaiseen purkamiseen. Alaluvussa 5.1 esitellään lähtötekstien sisällöt eli tämän työn tutkimusmateriaalit ja niiden erityispiirteet. Lisäksi tarkastellaan niissä esiintyvät vuorovaikutustilanteet ja keskinäiset vaikeuserot. Alaluvussa 5.2 puhutaan koehenkilöiden yksilöllisistä eroista ja heidän tulkkauksen piirteistä. Tämän lisäksi tuodaan esille kunkin koehenkilön tavat tehdä muistiinpanoja. Alaluku 5.3 keskittyy tarkastelemaan tulotekstejä eli litteroituja tulkkeita ja niiden keskinäisiä eroja. Tulkkeiden välisiä eroja tarkastellaan niin materiaalien I (potilaan ja sairaanhoitajan välinen keskustelu) ja materiaalin II (potilaan ja lääkärin välinen keskustelu) välillä kuin myös materiaalien sisällä tuotettujen tulkkeiden välillä (eri tulkkien muistiinpanojen avulla ja ilman muistiinpanoja tuottamien tulkkeiden välillä). Alaluvussa 5.4 syvennytään tarkastelemaan tutkimuksessa esille nousseita tärkeimpiä piirteitä, kuten mieteäänien ja miettimistaukojen ilmenemistä, tulkkauksen puheenvuorojen käyttämistä ja yhtä tulkkauksen tarkkuuteen liittyvää ilmiötä.

5.1 Lähtötekstien vertailu

Niin kuin aikaisemmassa luvussa selostetaan, monet materiaalin I ja materiaalin II piirteet ovat yhdenmukaisia. Aihealueet, kokonaispituudet ja tulkattavien puheenvuorojen lukumäärät tekevät lähtöteksteistä pitkälti samanlaisia. Tästä huolimatta materiaaleissa on piirteitä, jotka tekevät niistä ainutlaatuisia tulkattavia kokonaisuuksia.

Ensimmäinen lähtötekstejä toisistaan erottava piirre on niissä olevat vuorovaikutustilanteet. Materiaalissa I dialogia käyvät sairaanhoitaja ja potilas, kun taas materiaalissa II vuorostaan dialogia käyvät lääkäri ja potilas. Sen lisäksi, että sairaanhoitajan ja lääkärin puhetyyleissä on eroja, heidän koulutus- ja asemaeronsa näkyvät puheenvuorojen sisällöissä. Tämä näkyy puheenvuorojen pituuksissa: sairaanhoitajan puheenvuorojen keskipituus on 13,4 sekuntia ja lääkärin puheenvuorojen keskipituus on 17,6 sekuntia. Lääkäri kertoo myös asioista paljon yksityiskohtaisemmin ja käyttää enemmän lääketieteellisiä termejä verrattuna sairaanhoitajaan. Lisäksi lääkäri esimerkiksi määrää potilaalleen reseptilääkkeen ja sairaanhoitaja ohjeistaa potilastaan ostamaan apteekista lääkkeitä ilman reseptiä.

Lääkäri kuitenkin käyttää sairaanhoitajaa enemmän puhekieltä. Kaikki tämä vaikuttaa lähtötekstien tulkittavuuteen ainutlaatuisella tavalla. Lääkäriin ja sairaanhoitajan erilaiset tavat ilmaista asia käyvät hyvin ilmi seuraavasta esimerkistä:

Esimerkki 1:

- a) Hyvä. Apteekista voi myös ostaa ilman lääkärin reseptiä maitohappobakteereja. Ne voivat auttaa näihin vatsavaivoihin. Ilmavaivoihin voi kokeilla sellaista dimetikonia-lääkettä, joka auttaa ilmaa kulkemaan suolistossa paremmin. Särkylääkkeet pitäisi jättää pois, koska Burana ja muut särkylääkkeet voivat vain pahentaa kipuja.
(Materiaali I, sairaanhoitajan puheenvuoro, pituus 26 s)
- b) Joo, tosiaan. Minun piti kirjoittaa resepti siitä, siitä vahvemmassa lääkkeestä eli se ois tämmöinen kuin Somac Control, se lääke nimeltään. Ja siinä on vaikuttavana aineena pantopratsoli. Se estää tuolla mahalaukussa semmoista protonipumppua, joka tuottaa sitä mahahappoa. Ja estämällä sitä ja sitten vähennetään siellä mahalaukussa olevan hapon määrää. Ja niitten oireiden pitäisi helpottaa. Ja tätä pitäisi ottaa yksi tabletti päivässä niin kauan kunnes oireet helpottaa, mutta kuitenkin korkeintaan kahden viikon ajan.
(Materiaali II, lääkärin puheenvuoro, pituus 37 s)

Kuten esimerkistä 1 käy ilmi, puheenvuorojen sisältö on hyvin erilainen. Sairanhoitaja ja lääkäri puhuvat eri lääkkeitä ja niiden eri vaikuttavista aineista. Tämän lisäksi lääkäri kertoo, miten kyseinen vaikuttava aine vaikuttaa ihmisen elimistössä ja, koska kyseessä on reseptilääke, hän niin ikään kertoo ohjeet lääkkeen ottamiseen. Tämä vaikuttaa niin puheenvuoron pituuteen kuin sen tulkittavuuteenkin.

Molempien materiaalien potilaiden puhetyyleissä ja tavassa kertoa asioita oli huomattavia eroavaisuuksia. Materiaalin II potilas kertoo oireistaan paljon yksityiskohtaisemmin ja pidemmin kuin materiaalin I potilas:

Esimerkki 2:

- a) Okei, vatsakipuja. Kertoisitko hiukan tarkemmin, että missä kohdassa vatsaa ja millaista vaivaa?
(Materiaali I, sairaanhoitajan puheenvuoro, pituus 7 s)

Vaikea sanoa, missä kohdassa vatsaa. Sellainen tunne, että koko vatsa on kipeä. Mutta usein miten alavatsasta ja on ongelmia vessassa käynnin kanssa. Ongelmia ulosteen kanssa ja kipu on jatkuvaa.

(Materiaali I, potilaan puheenvuoro, pituus 23 s. Suora käänös Tikka)

- b) Mutta kertoisittekö vähän tarkemmin, että missä päin vatsaa, millaista kipua ja miten kauan ne on jatkunut?

(Materiaali II, lääkärin puheenvuoro, pituus 6 s)

Aloitan siitä, että muutin Suomeen yhdeksän kuukautta sitten. Kotona Venäjällä minulla ei ollut mitään ongelmia vatsan kanssa. Ainoastaan umpilisäketulehdus, joka poistettiin viisi vuotta sitten. Viimeisen neljän kuukauden, tai varmaankin puolen vuoden aikana, tunnen kipua, tai tarkemmin rasvan kertymistä tässä näin. Aluksi se alkoi ruuan jälkeen ja ilmeni kerran, kaksi kertaa viikossa. Nyt se on jatkuvaa, joka päivästä, ja kivut toistuvia.

(Materiaali II, potilaan puheenvuoro, pituus 37 s. Suora käänös Tikka)

On huomion arvoista, että vaikka sairaanhoitajan ja lääkärin kysymykset ovat käytännössä samanlaisia, potilaiden vastaukset ovat selvästi yksilöllisiä. Materiaalin I potilas vastaa sairaanhoitajan kysymykseen täsmällisemmin ja ytimekkäämmin. Materiaalin II potilas sen sijaan aloittaa puheenvuoronsa pohjustuksella ja siirtyi vasta sen jälkeen vastaamaan lääkärin kysymyksiin. Tämä näkyy niin puheenvuoron sisällössä kuin pituudessaakin.

Yleisesti ottaen potilaiden puheenvuorojen pituuksissa ei kuitenkaan ole huomattavia eroja. Materiaalin I potilaan puheenvuorojen keskipituus on 14,3 sekuntia ja materiaalin II potilaan puheenvuorojen keskipituus on 13,2 sekuntia. Materiaalin II potilaan tapa kertoa oireistaan tarkemmin kuin materiaalin I potilaan asettaa joka tapauksessa omia haasteita puheenvuorojen tulkkaukselle. Tätä ilmiötä tarkastellaan tarkemmin alaluvussa *5.3 Tulotekstien vertailu*.

Toinen lähtötekstejä toisistaan erottava piirre on niissä ilmenevien tulkkaukseen ja muistamiseen vaikuttavien mieltämisyksiköiden määrä. Alaluvussa *3.2 Työmuistin kapasiteetti* puhutaan siitä, kuinka mieltämisyksiköiden koko ja sisältö voivat vaihdella. Tässä tutkielmassa nostetaan esille muutamia mieltämisyksiköitä, jotka ilmenevät läpi molempien lähtötekstien. Erityisesti huomiota kiinnitetään erisnimiin, termeihin, lukuihin ja kolmen tai useamman sanan luetteloihin. Kaikki edellä mainitut ovat erityisen mielenkiintoisia niiden tulkattavuuden, muistamisen ja

muistiinpanojen tekemisen näkökulmista. Seuraavasta taulukosta ilmenee kyseessä olevien mieltämysyksiköiden jakautuminen lähtötekstien välillä.

Taulukko 1. Mieltämysyksiköiden lukumäärät:

	Materiaali I	Materiaali II
Erisnimet	6	3
Termit	9	19
Luvut	1	12
Luettelot	8	5
Yhteensä	24	39

Taulukosta 1 ilmenee, että Materiaali I sisältää enemmän erisnimiä ja luetteloita kuin materiaali II. Materiaalissa II sen sijaan on huomattavasti enemmän termejä ja lukuja. Yhteensä materiaali II sisältää 62,5 prosenttia enemmän erisnimiä, termejä, lukuja ja luetteloita kuin materiaali I.

Tutkimuksessa käytetyt materiaalit olivat erilaisia myös koehenkilöiden mielestä. Tulkkaukskoekiden jälkeen teetetyistä loppukyselyistä kävi ilmi, että neljä kuudesta koehenkilöstä koki materiaalin II äänenlaadun heikommaksi kuin materiaalin I äänenlaadun. Yksi heistä ilmoitti, että materiaalissa II oli ainoastaan muutama kohta, jotka hänen oli hankalampi kuulla ja että materiaali II oli ylipäätään asiasisällöltään haastavampi tulkata. Maininnan arvoisia ovat myös koehenkilön C materiaalin II tulkkauksen aikana ilmenneet kuulemisvaikeudet. Tämä tulkkaukskoete jouduttiin hetkeksi keskeyttämään, koska koehenkilö C ei kuullut tulkattavaa sisältöä. Äänenkorkeus nostettiin niin korkealle kuin mahdollista, ja tulkkaukskoetta jatkettiin samasta kohdasta. Tästä huolimatta teetetyistä loppukyselyistä käy ilmi, että koehenkilön C vaikeudet kuulla materiaalin II puheenvuoroja jatkuivat läpi koko tulkkaukskoeken. Kuulemisvaikeuksien mahdolliset vaikutukset koehenkilön C tulkkaukssuoritukseen on huomioitu analysoinnissa. Vuorovaikutustilanteiden, tarkasteltavien mieltämysyksiköiden ja äänenlaadun erojen mahdollisia vaikutuksia kaikkiin tulkkaukssuorituksiin pohditaan alaluvussa 5.3 *Tulotekstien vertailu*.

5.2 Koehenkilöiden vertailu

Samalla tavalla kuin lähtöteksteissä on niitä toisistaan erottavia yksilöllisiä piirteitä, myös koehenkilöiden välillä on eroja. Alaluvussa 4.3 *Koehenkilöt* käydään läpi tulkkauskokeisiin osallistuvien tulkkien taustaerot iän, koulutuksen ja työkokemuksen osalta. Niin ikään heidän tavassaan tulkata on huomion arvoisia piirteitä, jotka on hyvä pitää mielessä kun analysoidaan koehenkilöiden tulkkaita ja pohditaan muistiinpanojen vaikutusta kyseessä oleviin tulkkaussuorituksiin.

Koehenkilöiden tuottamien mieteäänien lukumäärissä oli huomattavia yksilöllisiä eroja.

Taulukko 2. Mieteäänien lukumäärät:

	Materiaali I	Materiaali II	Yhteensä
Koehenkilö A	1	7	8
Koehenkilö B	43	76	119
Koehenkilö C	60	131	191
Koehenkilö D	61	110	171
Koehenkilö E	38	70	108
Koehenkilö F	34	25	59

Taulukosta 2 huomaa, että mieteääninä ilmenee koehenkilöiden tulkkaita eriävissä määrissä. Osalle koeryhmästä mieteäänit ovat siis ominaisempi tulkkauspiirre kuin toisille. Kaikilla koehenkilöillä niitä joka tapauksessa ilmeni tulkkaussuoritusten aikana. Koehenkilö A ja F tuottivat tulkattaessa vähiten mieteääninä. Koehenkilöllä A niitä ilmeni yhteensä 8 kertaa ja koehenkilöllä F vastaavasti 59 kertaa. Koehenkilöt B ja E tuottivat vastaavasti 119 ja 108 mieteäänit tulkkaussuorituksissaan. Heidän tuottamiensa mieteäänien lukumäärät ovat lähellä koeryhmän keskiarvoa, joka on 109,3 mieteäänit tulkkaa kohden. Koehenkilöt C ja D tuottivat eniten mieteääninä. Heillä niitä ilmeni vastaavasti 191 ja 171 kertaa.

Koehenkilöiden tulkkaita ilmenneissä tauoissa oli myös yksilöllisiä eroja. Tauoilla tässä tutkielmassa tarkoitetaan tulkkauspuheenvuorojen aikana ilmenneitä virkkeiden ja sanojen välissä olevia äänettömiä jaksoja, joiden pituus on tai ylittää vähintään 0,5 sekuntia. Näiden äänettömien jaksoiden aikana koehenkilöt miettivät seuraavaa sanaa,

muistelivat tulkattavan puheenvuoroa, tulkitsivat muistiinpanojansa ja tarkistivat termejä sanakirjasta tai sanalistasta. Kyseessä ei siis ole vain tauon pitämisestä tai vain äänettömänä olemisesta. Kuvaavampi sana näille tauoille onkin miettimistauko, koska äänettömän jakson aikana koehenkilöt pohtivat tulevaa käännösratkaisuaan tai valmistelevat seuraavaa virkettä. Seuraava taulukko havainnollistaa kyseisten miettimistaukojen lukumäärällisiä eroja koehenkilöiden välillä.

Taulukko 3. Yli 0,5 sekunnin miettimistaukojen lukumäärät:

	Materiaali I	Materiaali II	Yhteensä
Koehenkilö A	39	30	69
Koehenkilö B	6	30	36
Koehenkilö C	75	78	153
Koehenkilö D	16	47	63
Koehenkilö E	72	47	119
Koehenkilö F	59	67	126

Koeryhmän keskiarvo oli 94,3 miettimistaukoa tulkkia kohden. Koehenkilö B käytti yhteensä 36 miettimistaukoa, mikä oli koeryhmästä vähiten. Sen sijaan eniten miettimistaukoja käytti koehenkilö C, jonka tulkkeissa niitä oli yhteensä 153. Käytettyjen miettimistaukojen suhdetta muistiinpanoihin pohditaan tarkemmin alaluvussa 5.4.3 *Miettimistauot ja muistiinpanot*.

Molemmissa lähtöteksteissä oli yhteensä 40 tulkattavaa puheenvuoroa, jotka oli eroteltu toisistaan lyhyellä äänimerkillä. Jokainen koehenkilö sai kuitenkin itse määrittää, kuinka monta tulkkauspuheenvuoroa hän tulkatessaan käyttää ja kuinka pitkiä puheenvuoron osia hän kerrallaan tulkaa. Taulukosta 4 ilmenee tulkkauspuheenvuoren jakautuminen koehenkilöiden kesken.

Taulukko 4. Tulkkauspuheenvuorojen lukumäärät:

	Materiaali I	Materiaali II	Yhteensä
Koehenkilö A	51	43 (1)	94 (1)
Koehenkilö B	41	56 (1)	97 (1)
Koehenkilö C	43	64 (1)	107 (1)
Koehenkilö D	43	52 (1)	95 (1)
Koehenkilö E	40	38 (2)	78 (2)
Koehenkilö F	41 (1)	69 (1)	110 (2)

Taulukko havainnollistaa koehenkilöiden käyttämät tulkkauspuheenvuorot kunkin materiaalin tulkkauksen. Suluissa olevat numerot kertovat tulkkaukseen jätetyt puheenvuorot. Syystä tai toisesta kaikki tutkimuksen koehenkilöt jättivät yhden tai kaksi puheenvuoroa tulkkaukseen. Kaikki paitsi yksi tulkkaukseen jätetty puheenvuoro oli joko lähtötekstien alussa tai lopussa. On mahdollista, että alussa olevia puheenvuoroja ei tulkkaukseen alkujännityksen tai -kankeuden takia. On myös huomionarvoista, että tulkkaukseen jätetyt puheenvuorot sisälsivät ainoastaan lyhyitä, yhden tai kahden sanan virkkeitä. Vaikka kyseessä olevia puheenvuoroja seurasi äänimerkillinen tulkkaukseen, saattaa olla, että lyhkäisyytensä vuoksi ne ovat yksinkertaisesti jääneet koehenkilöiltä kuulematta. Kyseessä olevia tulkkaukseen jätettyjä puheenvuoroja ei huomioida tämän työn tutkimustuloksien tarkastelussa. Mielenkiintoista on, että kaikki muut koehenkilöt paitsi koehenkilö E käyttivät tulkkaukseen suorituksissaan enemmän tulkkauspuheenvuoroja kuin alkuperäiset 40 puheenvuoroa. Koehenkilö E käytti yhtä monta tulkkauspuheenvuoroa kuin oli puheenvuorojakin riippumatta siitä, tulkkasipa hän muistiinpanoja käyttäen vai ilman. Muistiinpanojen vaikutusta tulkkauspuheenvuorojen lukumääriin tarkastellaan tarkemmin alaluvussa *5.4.1 Tulkkauspuheenvuorot ja muistiinpanot*.

5.3 Tulotekstien vertailu

Koehenkilöiden tuottamat tulotekstit eli tulokset analysoitiin jakamalla ne ensin omiin ryhmiinsä ja vertailemalla tämän jälkeen ryhmiä toisiinsa. Tulotekstit jaettiin neljään ryhmään seuraavalla tavalla: materiaalin I ja materiaalin II pohjalta tuotetut tulokset jaoteltiin omiin ryhmiinsä, jotka edelleen jaoteltiin muistiinpanoilla tuotettuihin tulotteihin ja muistinvaraisesti tuotettuihin tulotteihin.

Tulotekstit eroavat toisistaan riippuen siitä, onko ne tuotettu materiaalin I vai materiaalin II pohjalta. Huomattavia eroavaisuuksia on nähtävissä käytettyjen tulkkauspuheenvuorojen lukumäärissä suhteessa lähtötekstien puheenvuoroihin. Vastaavasti erot ovat nähtävissä muistiinpanoilla ja muistinvaraisesti tuotettujen tulotekstien välillä. Seuravavaksi esitettävä taulukko 5 havainnollistaa hyvin edellä mainittuja eroja. Taulukosta näkyy koehenkilöiden käyttämät puheenvuorot materiaalin I (MI) ja materiaalin II (MII) tulkkaamiseen. Lisäksi toisistaan on eroteltu muistiinpanoilla ja muistinvaraisesti tuotetut tulkkeet. *Ero*-kohdassa on laskettu käytettyjen tulkkauspuheenvuorojen suhde lähtöteksteissä oleviin puheenvuoroihin. Kun muistetaan, että molemmissa lähtöteksteissä on 40 puheenvuoroa, ja koska jokaista materiaali tulkattiin kolme kertaa tietyllä tavalla, saadaan yhteensä 120 tulkattavaa puheenvuoroa. Ero saadaan vähentämällä luku 120 yhteensä käytettyjen tulkkauspuheenvuorojen lukumäärästä.

Taulukko 5. Käytetyt tulkkauspuheenvuorot:

	MI, muistiinpanoilla	MI, muistinvaraisesti	MII, muistiinpanoilla	MII, muistinvaraisesti
Koehenkilö A		51	43	
Koehenkilö B	41			56
Koehenkilö C		43	64	
Koehenkilö D	43			52
Koehenkilö E		40	38	
Koehenkilö F	41			69
Yhteensä	125	134	145	177
Ero	+5	+14	+25	+57

Vertailtaessa lähtötekstien pohjalta tuotettuja tulkkeita toisiinsa huomataan, että materiaalin I tulkkaamiseen on käytetty 19 tulkkauspuheenvuoroa enemmän ja materiaalin II tulkkaamiseen yhteensä 82 tulkkauspuheenvuoroa enemmän kuin lähtötekstin sisällön ilmaisemiseen. Eroavuus on 10,5 tulkkauspuheenvuoroa enemmän tulkkaussuoritusta kohden. Koehenkilöt näkivät siis tarvetta pilkkoa lähtötekstin puheenvuorot pienimmiksi kokonaisuuksiksi välittääkseen asiasisällön tulokielelle. Tämä viittaa siihen, että materiaalin II puheenvuorot koettiin yleisesti hankalammaksi tai vaikeammaksi tulkata. Materiaalin II hankaluus tai vaikeus selittyy osittain lähtötekstin suuremmalla määrällä mieltämysyksiköitä kuten termejä

ja lukuja. Käytettyjen tulkkauspuheenvuorojen korkeampi määrä saattaa johtua myös lähtötekstin vuorovaikutustilanteesta ja tulkattavien puhetyyleistä. Lääkärin informaatiolatautuneet puheenvuorot ja potilaan kuvaileva puhetyyli asettavat haasteita koehenkilöiden tulkkaussuorituksiin pakottaen heidät jakamaan puheenvuorot lyhyempiin jaksoihin. Lisäksi materiaalin II otaksuttu heikompi äänenlaatu tekee puheenvuorojen vastaanottamisesta kiistattomasti vaikeampaa. Kun palataan Gilen konsekutiivitulkkauksen prosessin vaiheisiin, nähdään ensimmäisen (kuunteleminen, kuullun analysointi, muistiinpanojen tekeminen, muistaminen ja näiden toimintojen ohjaaminen) ja toisen (muistista palauttaminen, muistiinpanojen lukeminen ja tulkkeen tuottaminen) vaiheen välitön yhteys. Jos ensimmäinen vaihe vaarantuu häiriötekijöiden, tässä tapauksessa heikomman äänenlaadun johdosta, kärsii samoin toinenkin vaihe. Heikompi kuuluvuus on saattanut johtaa siihen, että koehenkilöt ovat valinneet käyttämään useamman tulkkauspuheenvuoron asiasisällön tulkkaukseen. Kaikki yllämainitut tekijät yhdessä selittävät käytettyjen tulkkauspuheenvuorojen määrälliset erot tulotekstien välillä.

Tarkastelemalla muistiinpanoilla ja muistinvaraisesti tuotettuja tulotekstejä nähdään, että muistiinpanoilla tuotettuihin tulkkeisiin käytettiin 30 tulkkauspuheenvuoroa enemmän ja muistinvaraisesti tuotettuihin 71 tulkkauspuheenvuoroa enemmän kuin lähtötekstin puheenvuoroja yhteensä. Eroavaisuus näiden lukujen välillä on 41 tulkkauspuheenvuoroa, joka on noin 6,8 tulkkauspuheenvuoroa tulkkaussuoritusta kohden. Tulkatessa muistinvaraisesti koehenkilöt käyttivät siis enemmän tulkkauspuheenvuoroja, jolloin lähtötekstin asiasisältö välitettiin tulokielelle useammassa osassa. Seuraavasta esimerkistä 3 on nähtävissä, kuinka saman puheenvuoron pohjalta tuotetut tulkkeet eroavat toisistaan tulkkauspuheenvuorojen lukumäärissä, silloin kun toinen on tuotettu muistinvaraisesti ja toinen muistiinpanojen avulla. Tulkkauspuheenvuorot on eroteltu toisistaan katkoviivoilla. Niiden kohdalla koehenkilö on keskeyttänyt tulkattavan puheenvuoron, tulkannut ja jatkanut sen jälkeen kuuntelua.

Esimerkki 3:

- a) Joo eli kyllä se ylipainokin on sellainen, joka lisää tätä närästysoiretta. Ja sen takia mä ehdottaisin, että kevennettäisiin teidän ruokavaliota. Eli siitä olisi hyvä saada pois kaikki kovat rasvat. Ja toisaalta sitten taas lisätä siihen

enemmän kevyitä maitotuotteita. Niin kuin vaikka vähärasvaisia rahkatuotteita. Ne on hyviä painonpudotuksessa. Ja sitten pitäisi syödä monipuolisesti hedelmiä ja vihanneksia. Ei kuitenkaan kaalia tai sitrushedelmiä. Ne on niitä, jotka ärsyttää mahaa. Ja sen lisäksi mä luulen, että kannattaisi kokeilla lääkitystä tämmöisessä tilanteessa. Ja te sanoittekin, että olette aiemmin jotain lääkettä kokeillut. Muistatteko sen nimeä?

(Materiaali II, lääkärin puheenvuoro, pituus 44,0 s)

- b) Действительно, вес (.) имеет (.) влияние на то (0.6) возникают ли симптомы (.) изжоги и как они протекают. .h Поэтому я рекомендовала бы вам изменить ваш (.) рацион питания, убрав от туда (1.5) [э:] (0.9) твёрдые жиры и добавив (1.4) большее количество лёгких (.) молочных продуктов.

Например, можно добавить лёгкие творожные продукты в ваш рацион. .h Помимо этого стоит .h питаться (.) сбалансировано, есть овощи, фрукты.

Тем не менее, стоит избегать (0.6) капусты и цитрусовых, .h [э:] которые раздражают слизистую оболочку (.) желудка.

Помимо этого, я рекомендовала бы вам в данном случае (1.2) попробовать использование .h медикаментозных средств. Вы, (.) кстати говоря, упоминали, что .h (.) ранее применяли какие-то медик-, медикаменты. Помните ли вы название лекарств, которые употребляли? (Koehenkilön F tulke, tuotettu muistinvaraisesti, pituus yhteensä 54,9 s)

- c) Безусловно, избыточный (.) вес усугубляет симптомы изжоги. hh. Я бы вам посоветовала немного изменить ваш рацион питания, исключить из него жиры, и добавить в него какую-то легкую молочную продукцию. h. Рекомендую вам есть более многообразно, принимать в пищу больше фруктов и овощей. h. Но не рекомендовала бы вам принимать в пищу например капуста и (.) капусту и цитрусовые. hh. [э:] Существует также медикаментозное лечение. Хотела бы спросить, [э:] какие лекарство вы принимаете?

(Koehenkilön A tulke, tuotettu muistinpanoilla, pituus 35,5 s)

Tulkattava puheenvuoro on suhteellisen pitkä ja sisältää paljon informaatiota. Vertailtaessa sen pohjalta tuotettuja tulkkeita toisiinsa huomataan, että molemmat ovat tulkkauksellisesti onnistuneita ja välittävät lähtötekstin asiasisällön kohdekielelle yhtä tarkasti. Tulotekstien huomattavin ero onkin niihin käytettyjen tulkkauspuheenvuorojen lukumäärässä. Koehenkilön A on käyttänyt yhden tulkkauspuheenvuoron tulkatessaan muistiinpanojen avulla. Koehenkilö F on sen sijaan käyttänyt neljä tulkkauspuheenvuoroa tulkatessaan saman puheenvuoron

muistinvaraisesti. Poikkeamalla lähtötekstin rakenteesta hän kuitenkin tuottaa yhtä moitteettoman tulkkeen kuin koehenkilö A.

Yllä mainittu ero tulkkauspuheenvuoren käytössä on hyvin selitettävissä työmuistin kapasiteetin rajallisuudella (ks. luku 3). Kun käytössä ei ole muistiinpanovälineitä muistamisen ja tulkkaamisen tukena, riski unohtamiselle ja tulkkausvirheille kasvaa sitä myötä, mitä pidempi ja informaatiolatautuneempi tulkattava kokonaisuus on kyseessä. Muistaminen ja asiasisällön välittyminen turvautuvat, jos tulkattavaa sisältöä on kerrallaan vähemmän. Pidempien ja asiasisällöltään raskaampien puheenvuorojen asettamat rasitteet koehenkilön muistitoiminnoille ovat saattaneet esimerkin 3 tilanteessa johtaa useamman tulkkauspuheenvuoron käyttämiseen.

Tulotekstit eroavat toisistaan myös niiden tuottamisen yhteydessä ilmenneiden mieteäänien ja miettimistaukojen lukumäärissä. Taulukoista 6 ja 7 on nähtävissä mieteäänien ja miettimistaukojen jakautuminen tulotekstien välillä. Tulotekstit on jaettu neljään ryhmään sen mukaan, onko ne tuotettu materiaalin I vai II pohjalta ja onko ne tulkattu muistiinpanojen avulla vai ainoastaan muistinvaraisesti.

Taulukko 6. Mieteäänien:

	MI, muistiinpanoilla	MI, muistinvaraisesti	MII, muistiinpanoilla	MII, muistinvaraisesti
Koehenkilö A		1	7	
Koehenkilö B	43			76
Koehenkilö C		60	131	
Koehenkilö D	61			110
Koehenkilö E		38	70	
Koehenkilö F	34			25
Yhteensä	138	99	201	211

Vertailtaessa ensin tuloteksteissä olevia mieteäänien lukumääriä (Taulukko 6) nähdään, että materiaali I pohjalta tuotetuissa tulkkeissa niitä ilmenee 237 kertaa ja materiaalin II pohjalta tuotetuissa 412 kertaa. Eroavuus tulotekstien välillä on 175 mieteääntä. Tämä on selitettävissä lähtötekstien eroavuuksilla vuorovaikutustilanteissa, mieltämisyksiköiden lukumäärissä ja äänenlaadun eroissa, sillä lähtötekstin sisällöllä, sen esitystavalla ja vastaanottamisolosuhteilla on

huomattava vaikutus sen tulkattavuuteen. Näyttää kuitenkin myös siltä, että yllämainituilla piirteillä ja niiden esiintymistiheydellä on suora yhteys tulkkeissa ilmenevään mieteäänien lukumäärään. Mitä haastavampi lähtötesti on tulkattavalta sisällöltään ja mitä vaikeammin se on vastaanottaa, sitä enemmän tulkkeessa esiintyy mieteääniiä. On niin ikään mahdollista, että tulkkauspuheenvuorojen lukumäärä vaikuttaa mieteäänien esiintymiseen.

Kun lisäksi verrataan muistiinpanoilla ja muistinvaraisesti tuotettuja tulotekstejä, huomataan, että muistiinpanoilla tuotetuissa tulkkeissa esiintyy 339 mieteääntä ja muistinvaraisesti tuotetuissa 310 mieteääntä. Edellä mainittujen tulotekstien ero on 29 mieteääntä. Ero ei ole suuri, mutta ei myöskään merkityksetön. Se antaa viitteitä siitä, että mieteääniiä olisi enemmän niissä tuloteksteissä, joiden tulkkaamisen tueksi on käytetty muistiinpanoja. Muistiinpanojen suhdetta mieteääniiin ja vaikutusta koehenkilöiden yksilösuorituksiin tarkastellaan tarkemmin alaluvussa 5.4.2 *Mieteäänien ja muistiinpanot.*

Taulukko 7. Miettimistauot:

	MI, muistiinpanoilla	MI, muistinvaraisesti	MII, muistiinpanoilla	MII, muistinvaraisesti
Koehenkilö A		39	30	
Koehenkilö B	6			30
Koehenkilö C		75	78	
Koehenkilö D	16			47
Koehenkilö E		72	47	
Koehenkilö F	59			67
Yhteensä	81	186	155	144

Taulukosta on nähtävissä koehenkilöiden käyttämät miettimistauot.

Tarkastelun kohteena ovat kaikki yli 0,5 sekunnin miettimistauot, ja niitä ilmeni materiaalin I pohjalta tuotetuissa tuloteksteissä yhteensä 267 kertaa ja materiaalin II pohjalta tuotetuissa 299 kertaa. Näyttää siltä, että molempien materiaalien tulkkausten aikana ilmeni lähes yhtä paljon miettimistaukoja. Eroavuus materiaalien välillä on 32 miettimistaukoa. Se on selitettävissä tulotekstien vuorovaikutustilanteiden ja mieltämisyksiköiden eroavaisuuksilla. On mahdollista, että koehenkilöt materiaalin II tulkkaamisen aikana pysähtyivät miettimään

seuraavaa käännösratkaisuansa tai palauttelivat mieleensä jonkin tulokielisen termiä hieman enemmän kuin materiaalin I kohdalla. On myös mahdollista, että ero johtuu ainoastaan koehenkilöiden yksilöllisistä piirteistä tai tulkkaustyyleistä.

Tarkasteltaessa muistiinpanoilla ja muistinvaraisesti tuotettuja tulotekstejä huomataan, että ero niiden välillä on suurempi. Muistiinpanoilla tuotetuissa tuloteksteissä on yhteensä 236 miettimistaukoa ja muistinvaraisesti tuotetuissa 330 miettimistaukoa. Eroavuus tulotekstien välillä on 94 miettimistaukoa. Tämä viestii siitä, että tulkatessa muistiinpanojen avulla tulkki tuottaa eheämpää tulketta, jossa lauseenjäsenet ja virkkeet ovat toisiinsa paremmin sidottu. Esimerkki 4 havainnollistaa hyvin edellä mainittua ilmiötä:

Esimerkki 4:

- d) Но наверно у меня не очень хороший рацион питания: Утром кофе, может кусочек яблока. В обед тоже кофе с бутербродом – булочками. Но и основное питание вечером. Когда вся семья собирается. Там картошка и мясо, и что-то острое. Получается один раз в день, такое нормальное питание.
(Materiaali I, potilaan puheenvuoro, pituus 35,0 s)
- e) Luulen, että minun ruokavalio ei ole kovin (0.5) sopiva. Aamusta yleensä juon kahvia, (0.8) syön vähän (.) omenaa. .hh Päivällä taas (0.9) kahvikuppi (2.0) ja (.) joku pieni keksi. Ja joskus illalla (1.1) syödään (0.5) koko perheen (1.2) seurassa. Meillä on yhteinen ruokailuhetki. .hhhhh (.) Silloin syön aika runsaasti: lihaa, perunaa. Käytännössä (.) syön kunnolla (.) vain kerran päivässä ja (.) se on illalla.
(Koehenkilön A tulke, tuotettu muistinvaraisesti, pituus 44,4 s)
- f) Ruokavalio ehkä ei ole ihan terveellinen. .h Aamulla otan kupin kahvia ja ehkä palan omenaa ja .h päivällä myös (.) otan kupin kahvia ja jotain voileipää tai pullaa .h ja sitten (.) päivän (0.8) runsain ateria on sitten .h illalla, kun koko perhe kokoontuu ja (1.5) syömme yhdessä. Yleensä jotain .h peruna- tai liharuokaa, (.) peruna- ja liharuokaa ja (.) jotain (.) tulista. .hh [ə:] Yleensä (.) päivän runsain ateria on sitten iltaisin.
(Koehenkilön D tulke, tuotettu muistiinpanoilla, pituus 40,9 s)

Analysoimalla esimerkin 4 tulkkeita huomataan, että molempien asiasisältö on pitkälti samanlaista. Se, missä tulkkeet eroavat toisistaan, on yli 0,5 sekunnin miettimistaukojen lukumäärissä. Muistinvaraisesti tulkatussa tulotekstissä on seitsemän miettimistaukoa, kun taas vastaavasti muistiinpanoilla tulkatussa niitä on

kaksi. Lauseenjäsenten välissä olevat miettimistauot tekevät virkkeistä katkonaisempia ja vaikeammin vastaanotettavia. Päättellen miettimistaukojen sijoittumisesta muistinvaraisesti tuotetussa tulotekstissä niiden aikana tapahtuu puheenvuoron muistelemista tai seuraavan sanan valitsemista. Näyttää niin ikään siltä, että muistiinpanoista lukeminen on prosessina nopeampaa kuin muistaminen ja täten myötävaikuttaa tulkkeen eheämpään tuottamiseen.

5.4 Tärkeimpien piirteiden suhde muistiinpanoihin

Aikaisemmissa alaluvuissa on puhuttu lähtötekstien eroista ja tarkasteltu näiden erojen mahdollisia vaikutuksia tulkkaussuorituksiin. Lisäksi on tuotu esille koehenkilöiden tulkkaussuorituksissa nähtävissä olevia tulkkauksen piirteitä, kuten tulkkauspuheenvuoroja, mieteäänä ja miettimistaukoja, ja pohdittu niiden jakautumisen tulotekstien välillä. Havainnoissa on myös otettu huomioon, minkä materiaalin pohjalta tulkkeet on tuotettu ja onko ne tuotettu muistinvaraisesti vai muistiinpanoilla. Tähän mennessä aineistoa on tarkasteltu yleisellä tasolla jakamalla koehenkilöiden tulkkaussuorituksia omiin ryhmiinsä ja vertailemalla kyseisiä ryhmiä toisiinsa. Tämän lisäksi on otettava huomioon koehenkilöiden yksilölliset erot. Havainnoitaessa taulukkoja 1, 2 ja 3 huomataan, että niin mieteäänissä, miettimistauoissa kuin tulkkauspuheenvuoroissakin on huomattavia eroja koehenkilöiden välillä. Kun tulkkaussuorituksia tarkastellaan ryhmissä, jotkut tulkkaukseen vaikuttavista tekijöistä voivat jäädä tilastollisen tiedon varjoon. Jotta muistiinpanojen ja muistin varsinaiset vaikutukset tulkkaussuorituksiin tulisivat näkyviin, on otettava tarkasteluun kunkin koehenkilön tuotetut tulkkeet omina erillisinä kokonaisuuksinaan.

5.4.1 Tulkkauspuheenvuorot ja muistiinpanot

Käytätettyjen tulkkauspuheenvuorojen määrä näyttää tiiviisti liittyvän siihen, onko tulkilla käytössä muistiinpanoja vai ei. Tarkasteltaessa taulukkoa 5 huomataan, että neljä koehenkilöä kuudesta käytti enemmän tulkkauspuheenvuoroja tulkatessaan lähtötekstien sisältöä muistinvaraisesti. Koehenkilöt A, B, D ja F käyttivät yhteensä 60 tulkkauspuheenvuoroa eli 35,71 prosenttia enemmän tulkkauspuheenvuoroja muistinvaraisesti tuotetuissa tulkkeissa. Nähdään, että muistiinpanojen puuttuessa tulkki käyttää 15 tulkkauspuheenvuoroa enemmän tulkatessaan ainoastaan

muistinvaraisesti. Tämä vaikutus yksilösuoritukseen yhdessä alaluvun 5.3 *Tulotekstien vertailu* havaintojen kanssa antaa vahvoja viitteitä siitä, että muistiinpanot liittyvät tiivistä tulkkien tulkkaukspuheenvuorojen käyttämiseen. Seuraava esimerkki 5 havainnollistaa, miten tulkkaukspuheenvuoroja on käytetty tulkatessa saman puheenvuoron muistiinpanoilla ja muistinvaraisesti:

Esimerkki 5:

- a) Joo. Se tupakointi on kuitenkin sellainen, joka pahentaa tätä närästystä ja sen takia kannattaisi harkita lopettamista. Ja olisi hyvä välttää syömästä semmoisia ruokia, jotka ärsyttää mahaa. Semmoisia esimerkiksi kaali, sitrushedelmät ja omena. Ja lisäksi sitten kahvi, energiajuomat ja väkevän alkoholin. Ne ja sitten rasvaiset ruuat ja vahvasti maustetut ruuat on ongelmallisia. Ja lisäksi sitten vielä suklaa, koska ne heikentää täällä ruokatorven alaosassa olevan sulkijalihaksen toimintaa ja sitä kautta aiheuttaa sitten närästystä. Ja ei ole hyvä syödä niitä raskaita aterioita kovin myöhään illalla just ennen nukkumaan menoa. Mielellään siihen pitäisi jättää kaksi tai kolme tuntia ainakin väliin.

(Materiaali II, lääkärin puheenvuoro, pituus 51,0 s)

- b) hhhhh. Тем не меняя, курение может усугублять симптомы изжоги, поэтому я бы вам рекомендовала уменьшить (2.0) количество сигарет в день, а лучше и вовсе прекратить курить. h. Также хочу сказать, что некоторая еда усугубляет симптомы изжоги. Такая, как на пример, капуста, h. цитрусовые, яблоко. (0.9) Также на изжогу (.) влияет (.) кофе, принятие (.) спиртных напитков, различных энергетических напитков. h. Стоит избегать (2.2) принятие в пищи слишком жирной еды, богатой специями. Также шоколад влияет отрицательно. hh. Все они отрицательным образом сказываются на пищевом и вызывают и усугубляют симптомы изжоги. h. Также хотела бы сказать, что не стоит принимать пищу слишком поздно, (.) нужно, как минимум, за два, за три часа до того как вы ложитесь спать (0.5) принимать пищу.

(Koehenkilön A tulke, tuotettu muistiinpanoilla, pituus 63,8 s)

- c) h. Да, курение например, это как раз таки тот факт, которые может ухудшить - усложнить симптомы [э:] изжоги и также например hh. [э:] алкоголь, употребление алкогольных напитков, кофе hh. кофеина тоже на это всё (1.2) [э:] на это всё влияет, потому что они все [э:] например мешают работе сфинктера.

[э:] Но и плюс конечно же какой-то (0.5) тяжёлую пищу (.) [э:] в больших порциях не стоит (.) есть прямо перед сном, = обычно нужно после еды ещё примерно h. два-три часа (.) [э:] не ложиться спать.
(Koehenkilön B tulke, tuotettu muistinvaraisesti, pituus yhteensä 32,5 s)

- d) Понятно. Тем не менее, курение является тем фактором, который ухудшает изжогу, поэтому я рекомендовала бы рассмотреть .h

возможность (.) того, что бы бросить курить. .hh Помимо этого стоит избегать .h таких продуктов питания, которые раздражают [э:] желудочно-кишечный тракт. .h Такие, как например, капуста, .h цитрусовые.

 Помимо этого, кофе, .h энергетические напитки и крепкий алкогольные напитки.

 Помимо этого, (.) жирная пища и (.) пища, в которой добавлено большое количество специй.

 .hh Помимо этого, шоколад является таким не желательным продуктом, потому что (0.8) такие продукты (0.9) ухудшают работу киш-, [э:] ухудшают работу (.) мышц, которые отвечают за (.) функционирование привратника (.) желудка и таким образом способствует возникновению изжоги.

 Помимо этого, (.) не стоит употреблять (1.1) большое количество жирной пищи, перед тем как отойти ко сну. .h Лучше между (0.5) последним (.) употреблением пищи и отходом ко сну, оставить (.) интервал два-три часа.

(Koehenkilön F tulke, tuotettu muistinvaraisesti, pituus yhteensä 65,2 s)

Esimerkin 5 lääkärin puheenvuoro on suhteellisen pitkä. Tämän lisäksi se sisältää luetteloita, termejä ja lukuja. Puheenvuoron pituus yhdessä mieltämysyksiköiden määrän kanssa asettavat haasteita puheenvuoron tulkkaukselle.

Analysoitaessa ensin koehenkilön A muistiinpanoilla tuotettua tulketta huomataan, että lähtötekstin puheenvuoro on tulkattu yhdellä tulkkaukspuheenvuorolla. Tämän lisäksi nähdään, että tulkkeen asiasisältö vastaa suorimmalta osin lähtötekstin sisältöä. Ainoa asia, jota ei ole sanatarkasti tulkattu, on lähtötekstin kohta, joka puhuu suklaan heikentävästä vaikutuksesta ruokatorven alaosassa olevan sulkijalihaksen toimintaan. Tämä on tulkattu yleisemmin sanomalla, että suklaa vaikuttaa kielteisesti ruokatorven toimintaan pahentaen närästyksen oireita.

Tarkastelemalla tämän jälkeen koehenkilöiden B ja F muistinvaraisesti tuotettuja tulkkeita, havaitaan heidän käyttäneen useamman tulkkaukspuheenvuoron saman puheenvuoron tulkkaukseen. Koehenkilö B käytti kaksi tulkkaukspuheenvuoroa ja koehenkilö F käytti vastaavasti viisi tulkkaukspuheenvuoroa. Kun kiinnitetään huomiota koehenkilön B ensimmäiseen tulkkaukspuheenvuoroon, huomataan siinä olevan joitakin puutteellisuksia ja lieviä epätarkkuuksia. Toinen luetteloista on

jätetty tulkkaamatta, ja toisesta puuttuvat energiajuomat. Lisäksi ei tulkattu, että olisi hyvä välttää rasvaisia ja mausteisia ruokia. Suklaata ei mainita, mutta sen vaikutukset sulkijalihaksen toimintaan on lisätty osaksi edeltävää virkettä. Toisen tulkkauspuheenvuoron asiasisältö vastaa lähtötekstin sisältöä. Kun verrataan koehenkilön F tulketta lähtötekstin puheenvuoroon, huomataan sen olevan hyvin onnistunut. Jakamalla lähtötekstin puheenvuoro viiteen osaan koehenkilö F on onnistunut välittämään sen sisällön erittäin tarkasti. Lukuun ottamatta mainintaa omenasta koko puheenvuoro on tulkattu lähes sanatarkasti, ilman poisjättöjä ja tulkkausvirheitä.

Esimerkin muistinvaraiset tulkkeet antavat viitteitä siitä, että työmuistin kapasiteetin rajallisuus vaikuttaa tulkkauspuheenvuorojen lukumäärään ja niiden sisältöön. Tulkatessaan muistinvaraisesti tulkki joutuu jakamaan työmuistinsa kapasiteettia useamman prosessin kesken. Hän joutuu muun muassa samanaikaisesti muistamaan, kääntämään ja vastaanottamaan uutta informaatiota. Tällöin työmuistin kapasiteetti ylittyy nopeasti ja tulkki joutuu joko keskeyttämään puhujan tulkataksaan tai joustamaan tulkattavasta asiasisällöstä. Muistiinpanojen olleessa käytössä tulkki pystyy siirtämään osan tulkattavasta asiasisällöstä suoraan paperille vapauttaen työmuistin kapasiteettia kääntämiselle ja uuden informaation vastaanottamiselle. Muistiinpanojen puuttuessa työmuistin kapasiteetin rajallisuus on nähtävästi mahdollista kiertää pitämällä tulkattavat sisällöt lyhyinä. Koska tutkimuksessa käytössä ollut materiaali oli nauhoitettu ääniraidalle, puheenvuorojen keskeyttäminen oli tulkeille teknisesti vaivatonta ja keskeytysten vaikutukset olivat käytännössä olemattomat. Oikeissa tulkkaustilanteissa puhujan keskeyttäminen vaatii tulkilta harkintakyvyn ja tilannetajun lisäksi erillisen ponnistuksen. Lisäksi on mahdollista, että keskeytyksen johdosta puhuja saattaa esimerkiksi kadottaa ajatuksensa tai hänen asiansa voi olla kuulijalle hankalampi ymmärtää.

Koehenkilöiden C ja E tulkkauspuheenvuorojen käyttäminen poikkeaa muusta koeryhmästä. Koehenkilö C käytti ainoana koko koeryhmästä enemmän tulkkauspuheenvuoroja tulkatessaan muistiinpanoilla. Hän käytti tulkatessaan materiaalia I muistinvaraisesti 43 tulkkauspuheenvuoroa ja vastaavasti materiaalin II tulkkaamiseen muistiinpanoilla 64 tulkkauspuheenvuoroa. On syytä olettaa, että koehenkilön C tulkkauspuheenvuoren suurempi määrä tulkatessa muistiinpanoilla

johtuu hänen vaikeuksistaan kuulla materiaalin II tulkattavien puheenvuoroja. Vaikeudet lähtötekstin vastaanottamisessa ovat saattaneet pakottaa puheenvuorojen pilkkomisen mahdollisimman pieniin kokonaisuuksiin. Näin tulkkauspuheenvuorojen määrää kasvaa riippumatta käytössä olevista muistiinpanoista. Koehenkilön E tulokset ovat koeryhmästä poikkeuksellisemmat. Hän käytti jokaista tulkkamaansa puheenvuoroa kohden tasan yhden tulkkauspuheenvuoron riippumatta materiaalista tai siitä, tulkkasiko hän muistiinpanoilla vai muistinvaraisesti. Tutkimustuloksista on hankala nähdä, mistä tällainen tulkkauspuheenvuorojen käyttö voisi johtua ja oliko se koehenkilön tiedostettu valinta vai puhdas sattuma.

5.4.2 Mieteäänät ja muistiinpanot

Tuloteksteissä ilmenneiden mieteäänien analyysin yhteydessä havaittiin, että muistiinpanoilla tulkatuissa tuloteksteissä oli 29 mieteääntä enemmän kuin niissä, jotka tulkattiin muistinvaraisesti. Tämä antaa viitteitä siitä, että mieteääniä pääsee muistiinpanoilla tuotettuihin tulkkauksiin herkemmin. Analysoitaessa taulukon 6 tulkkien henkilökohtaisia suorituksia nähdään, että neljällä koehenkilöllä kuudesta ilmenee enemmän mieteääniä muistinpanoilla tuotetuissa tulkkeissa. Koehenkilöt A, C, E ja F tuottivat yhteensä 188 mieteääntä enemmän tulkatessaan muistinpanojen avulla. Se on 95,16 prosenttia enemmän mieteääniä kuin heidän muistinvaraisissa tulkkeissaan. Koehenkilöiden B ja D mieteäänien käyttö poikkeaa muusta koeryhmästä. Molemmat tuottivat enemmän mieteääniä tulkatessaan materiaalin II muistinvaraisesti. Koehenkilö B tuotti 33 mieteääntä ja koehenkilö D vastaavasti 49 mieteääntä enemmän. Se on yhteensä 78,85 prosenttia enemmän mieteääniä kuin heidän muistinpanoilla tuotetuissa tuloteksteissään. Tämä saattaa johtua materiaalien välisistä eroista. Kuten luvussa *5.3 Tulotekstien vertailu* on nähtävissä, materiaalin II tulkkaukseen käytettiin enemmän tulkkauspuheenvuoroja ja sen tulkkeissa ilmeni suurempi määrä mieteääniä. Materiaalin II tulkkeissa ilmeni enemmän mieteääniä kuin materiaalissa I riippumatta siitä, tulkattiinko ne muistinpanoilla vai muistinvaraisesti. On hyvin mahdollista, että materiaalin II tulkattavien välinen vuorovaikutustilanne, tarkasteltavien mieltämisyksiköiden suurempi määrä ja äänenlaadulliset erot vaikuttivat koehenkilöiden B ja D tulkkeissa oleviin mieteäänien suurempaan määrään. Lisäksi molemmat koehenkilöt käyttivät

tulkatessaan materiaalin II muistinvaraisesti enemmän tulkkauspuheenvuoroja, millä saattaa olla vaikutusta mieteäänien lukumäärään.

Koehenkilöiden A, C, E ja F tulkkeissa olevat mieteäänit eivät näytä selittyvän materiaalien välisillä eroilla tai käytettyjen tulkkauspuheenvuorojen lukumäärillä. Yksi selitys saattaa liittyä mieteäänien funktioon puhutussa kielessä. Tulkki tuottaa mieteäänien indikoidakseen kuulijalleen, että tulkkauspuheenvuoro ei ole loppunut vaan on jatkumassa hetken kuluttua. Tämä on kuitenkin ristiriidassa sen kanssa, että koehenkilöiden A, C, E ja F muistinvaraisesti tuotetuissa tulkkeissa on mieteäänien vähemmän. Jos mieteäänien tuotettaisiin tietoisesti indikoimaan tulkkauspuheenvuoron jatkumista, niitä pitäisi olla koehenkilöä kohden suunnilleen yhtä paljon riippumatta siitä, onko tuloteksti tuotettu muistiinpanoilla vai muistinvaraisesti. Tämän lisäksi, kuten alaluvussa *5.4.3 Miettimistauot ja muistiinpanot* huomataan, muistinvaraisissa tulkkeissa on enemmän miettimistaukoja kuin mieteäänien. Jos tulkin tarkoituksena olisi ylläpitää tulkkauspuheenvuoroa, hän miettimistauon sijaan tai sen aikana tuottaisi mieteäänien. Tällaisesta strategisesta mieteäänien käyttämisestä ei kuitenkaan tämän tutkimuksen yhteydessä ollut merkkejä.

On syytä olettaa, että lähes kaksinkertainen mieteäänien määrä neljällä koehenkilöllä kuudesta liittyy nimenomaan muistiinpanojen käyttämiseen. Näyttää siltä, että tulkki tuottaa mieteäänien täysin tiedostamattomasti lukiessaan muistiinpanojansa. Lisäksi tutkimustulokset viittaavat siihen, että muistamisella ja seuraavan sanan tai virkkeen miettimisellä ei ole yhteyttä mieteäänien ilmentymiseen. Mieteäänien on siten ainakin ajoittain liityttävä muistiinpanoista lukemisen prosessiin. Jos näin on, mieteäänit saattavatkin olla muistiinpanojen käyttämisen sivutuote, eivätkä esimerkiksi tulkin tietoinen yritys viestiä kuulijalleen tulkkauspuheenvuoron olevan vielä kesken.

5.4.3 Miettimistauot ja muistiinpanot

Alaluvussa *5.3 Tulotekstien vertailu* huomattiin, että muistiinpanoilla tuotetuissa tulkkeissa oli vähemmän miettimistaukoja kuin vastaavissa muistinvaraisesti tuotetuissa. Samanlaista vaikutusta on myös havaittavissa yksilötasolla.

Tarkasteltaessa taulukon 7 koehenkilöiden yksilöllisiä tulkaussuorituksia nähdään, että viisi koehenkilöllä kuudesta tuotti vähemmän miettimistaukoja tulkatessaan muistiinpanojen avulla. Koehenkilöiden A, B, D, E ja F muistinpanoilla tuotetuissa tuloteksteissä oli yhteensä 97 miettimistaukoa eli 38,04 prosenttia vähemmän kuin heidän muistinvaraisissa tuloteksteissä. Seuraava esimerkki 7 havainnollistaa miettimistaukojen ilmentymisen muistiinpanoilla ja muistinvaraisesti tuotettujen tulkkeiden välillä.

Esimerkki 7:

- a) Мне трудно сказать, но наверно скорей всего после еды. После приёма пищи - тяжесть в животе и такое ощущение, что живот набухает. И всё-таки наверно низ живота, здесь больше чувствую.
(Materiaali I, potilaan puheenvuoro, pituus 22,0 s)
- b) .h [ə:] Ruuan jälkeen kipuja tulee lähinnä ja sitten myöskin todella ra-raskas olo. Ja sitten on turvotusta ja sitten sanoisin niitä kipuja esiintyy nimenomaan alavatsan alueella.
(Koehenkilön B tulke, tuotettu muistiinpanoilla, pituus 11,9 s)
- c) Vaikea sanoa, missä kohdassa, mutta (.) useimmiten .hh eniten syömisen jälkeen. hh Vatsassa on tommosta (.) turvotusta .h ja tommosen painavuuden tunnetta ja ehkä eniten tän vatsan alaosassa on kipua.
(Koehenkilön D tulke, tuotettu muistinpanoilla, pituus 19,2 s)
- d) Vaikea sanoa (.) milloin. Sanoisin, että enimmäkseen ruokailun jälkeen. .h Tulee (.) sellainen (1.1) painon tuntemus (.) vatsassa. Vatsa tulee turvonneeksi. Sanoisin, että (1.0) alavatsa enimmäkseen. Sanoisin, että tässä kohtaa kaikkein eniten niitä kipuja.
(Koehenkilön A tulke, tuotettu muistinvaraisesti, pituus 24,5 s)
- e) *On* vaikea sanoa, mutta (.) ehkä (.) ruuan jälkeen ja (1.9) tuntuu sellaista (1.1) painon, sellaista painon tunnetta (0.7) vatsassa ja .h tuntuu, että se vatsa turpoaa. .hh Ja ehkä (.) se alaosa (0.6) on (.) se kohta.
(Koehenkilön E tulke, tuotettu muistinvaraisesti, pituus 18,6 s)

Kun vertaillaan muistiinpanoilla ja muistinvaraisesti tuotettuja tulkkeita toisiinsa, nähdään niissä olevien miettimistaukojen erot. Esimerkin muistiinpanoilla tuotetuissa tuloteksteissä ei ole ilmene miettimistaukoja. Sen sijaan muistinvaraisesti tuotetuissa tuloteksteissä niitä ilmenee yhteensä kuusi kertaa. Mielenkiintoisia ovat myös tuloteksteissä nähtävissä olevat niin sanotut mikrotauot (alle 0,5 sekunnin tauot), joita on myös muistinvaraisesti tuotetuissa tuloteksteissä enemmän.

Koehenkilö C tuotti ainoana koeryhmästä enemmän mieteäniä tulkatessaan muistiinpanoilla. Hänen tapauksessa miettimistaukoja oli kolme vähemmän muistinvaraisesti tuotetussa tulkkeessa. On hankalaa sanoa tarkasti, mistä koeryhmästä poikkeava tulos johtuu. On mahdollista, että koehenkilön C vaikeudet kuulla materiaalin II puheenvuoroja ovat vaikuttaneet miettimistaukojen määrään. Tulkkaukskoekoiden jälkeen järjestetystä loppukyselystä ilmenee, että tulkatessaan materiaalia II koehenkilö C käytti paljon kapasiteettiaan sanojen arvaamiseen. Mahdollisesti miettimistaukojensa aikana koehenkilö C on yrittänyt päätellä tai arvata huonosti kuultujen puheenvuorojen sisältöä. Tämän seurauksena miettimistaukoja lukumäärä on kasvanut riippumatta muistiinpanojen käyttämisestä.

Yleisti ottaen näyttää kuitenkin siltä, että muistiinpanojen ollessa käytössä tulkki pitää vähemmän miettimistaukoja tulkkaukspuheenvuoronsa aikana. Selvittämättä kuitenkin jää, miksi muistiinpanoilla on edelle mainittu vaikutus tulkkauksuoritukseen. Ehkä muistiinpanoista lukeminen on prosessina sen verran puheenvuoron muistelemista nopeampaa, että tulkin on mahdollista tuottaa yhtäjaksoisempaa tulketta. On niin ikään mahdollista, että muistiinpanojen tekeminen luo vahvemman muistijäljen puheenvuoron sisällöstä ja rakenteesta, mikä vuorostaan jouduttaa tulkkauksuoritusta. Tämä olisi linjassa Rozanin (2004) ja Gillies (2005) näkemysten kanssa. Tarve pitää miettimistaukoja tulkkauksuorituksen aikana saattaa edelleen laskea, jos tulkki on muistiinpanojen tekemisen aikana kääntänyt jo osan sisällöstä valmiiksi tulokielelle.

5.4.4 Mieltämysyksiköt ja muistiinpanot

Varsinainen tulkkauksen tarkkuus on tämän tutkielman soveltamisalan ulkopuolella. Tutkimusmetodi mahdollisti kuitenkin joiden tarkkuuteen liittyvien ilmiöiden havainnoinnin. Tässä alaluvussa tarkastellaan virheellisesti ja kokonaan tulkkauksatta jätettyjen mieltämysyksiköiden jakautumista tulotekstien välillä. Seuraavasta taulukosta 8 on nähtävissä, kuinka monta virheellisesti, puutteellisesti ja kokonaan tulkkauksatta jätettyä mieltämysyksikköä on yhteensä havaittavissa muistiinpanoilla ja muistinvaraisesti tuotetuissa tuloteksteissä. Tarkastelun kohteena ovat samat

mieltämysyksiköt kuin taulukossa 1 eli lähtötesteissä olevat erisnimet, termit, numeraalit ja luettelot:

Taulukko 8. Virheellisesti, puutteellisesti ja tulkkaamatta jätetyt mieltämysyksiköt:

	MI, muistiinpanoilla	MI, muistinvaraisesti	MII, muistiinpanoilla	MII, muistinvaraisesti
Yhteensä	23	30	32	36

Ensiksi sanottakoon, että taulukossa olevat luvut ovat hyvin tulkinnanvaraisia ja parhaimmillaankin suuntaa antavia. Mukaan on laskettu kaikki lähtötekstistä poikkeavat käänösratkaisut – jopa sellaiset, jotka tulkkaamisen näkökulmasta voidaan luokitella merkityksettömiksi poisjätöiksi tai joilla ei ole varsinaista vaikutusta tulkkaussuorituksen ymmärrettävyyteen. Lisäksi monista mukaan lasketuista mieltämysyksiköistä on mahdollon sanoa yksiselitteisesti, mistä esimerkiksi niiden puuttuminen johtuu. Virheellisyys, puutteellisuus ja poisjätö voivat liittyä siihen, että kyseistä mieltämysyksikköä ei kirjoitettu muistiinpanoihin, se on unohtunut tulkatessaan muistinvaraisesti, sitä ei ole kuultu ollenkaan tai tulkki on tehnyt syystä tai toisesta tietoisesti ratkaisun sen tulkkaamatta jättämisestä. Hyvänä esimerkkinä tästä toimii eräs kohta materiaalista I, jossa venäjänkielinen potilas kertoo sairaanhoitajalle käyttäneensä vatsakipuihinsa ajoittain ”Buranaa ja muita kipulääkkeitä”. Kaikki kuusi koehenkilöä mainitsevat tulkkeissaan kipulääkkeen, mutta ainoastaan 2 heistä käyttää sen lisäksi erisnimeä Burana. Kolme neljästä koehenkilöistä, jotka eivät tulkanneet edellä mainittua tulehduskipulääkettä, tulkkasi muistiinpanoilla ja yksi heistä tulkkasi muistinvaraisesti. Syy poisjätölle jää selviämättä, mutta taulukon 8 lukuihin se on laskettu mukaan neljästi.

Varauksellisesti tarkasteltaessa taulukkoa 8 nähdään, että virheellisesti, puutteellisesti ja tulkkaamatta jätettyjä mieltämysyksiköitä on muistiinpanoilla tuotetuissa tuloteksteissä yhteensä 55 kohdassa ja vastaavissa muistinvaraisissa tuloteksteissä 66 kohdassa. Ero lukujen välillä on 11 mieltämysyksikköä. On hankala sanoa, mistä kyseessä oleva eroavaisuus johtuu. Siihen saattaa vaikuttaa se, olivatko tulkatessa käytössä muistiinpanot vai ei, mutta lukuisat muutkin tekijät tai tekijöiden summa, kuten unohtaminen, kuulematta jääminen, tulkin ammattitaito ja valittu tulkkausstrategia tai tulkattavien kielten kulttuurisidonnaiset tekijät.

Tässä alaluvussa on tuotu esille tutkimusaineiston analyysin yhteydessä tehtyjä mieltämysyksiköitä koskevia havaintoja pyrkimättä sen enempää liittämään kyseisiä havaintoja tämän työn tutkimuskysymyksiin. Ajatuksena on pikemmin ollut saattaa kyseinen ilmiö tulkauksen tutkimuskentän piiriin. Mahdollisesti tulevat vastaavien tutkielmien tai tutkimusten tekijät huomioivat kyseiset ilmiöt ja pystyvät paremmin vastaamaan niiden mukana tulleisiin kysymyksiin.

6 Yhteenveto ja loppusanat

Tämän tutkielman tarkoituksena oli tarkastella muistiinpanojen ja niiden puuttumisen vaikutusta tulkkauspuheenvuorojen käyttöön. Tarkastelun lähtökohdiksi määriteltiin niin vaikutukset tulkkauspuheenvuorojen lukumäärään suhteessa lähtötekstin puheenvuoroihin kuin myös työmuistin kapasiteetin rajallisuuden asettamat haasteet tulkkaussuorituksiin. Lisäksi tarkastelussa otettiin huomioon muistiinpanojen käyttämiseen ja muistivaraisesti tulkkamiseen liittyviä puheen tuottamisen ilmiöitä sekä näiden kahden tulkkeentuottamistavan välisiä eroja.

Tämän pro gradu -tutkielman tuloksista on nähtävissä, että muistiinpanot vaikuttavat konsekutiivitulkkaussuoritukseen monella tapaa. Tutkimustulosten mukaan tulkkaussuorituksen asiasisältöön, rakenteeseen ja esitystapaan vaikuttaa, onko tulkkaus toteutettu muistiinpanojen avulla vai ainoastaan muistinvaraisesti. Vaikutus on havaittavissa tulkkauspuheenvuorojen ja niissä ilmenevien mieteäänien ja miettimistaukojen lukumäärissä. Lisäksi on viitteitä siitä, että muistiinpanoilla olisi yhteyttä ainakin joihinkin tulkkaustarkkuutta määritteleviin tekijöihin.

Tutkimuksen tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että tulkin tulkkauspuheenvuorojen käyttöön vaikuttavat tulkattavan asiasisällön vaikeus, vastaanottamisolosuhteet ja se, onko tulkkauksen yhteydessä käytetty muistiinpanoja. Tulkit käyttävät enemmän tulkkauspuheenvuoroja informaatiolatautuneemman ja vaikeammin kuultavan lähtötekstin tulkkamiseen. Lisäksi tulkatessaan muistinvaraisesti tulkit käyttävät enemmän tulkkauspuheenvuoroja saman asian välittämiseen kuin silloin, kun he tulkaavat muistiinpanojen avulla. Varmistaakseen asiasisällön välittymisen tulkattavalle ja välttääkseen sanottujen asioiden unohtamisen tulkki joutuu jakamaan tulkattavat puheenvuorot pienemmiksi kokonaisuuksiksi. Tosielämän tulkkaustoimeksiannoissa tämä näyttäytynee siten, että tulkki tekee enemmän puhujan keskeytyksiä, joilla saattaa olla vaikutuksia asian ilmaisemiseen ja täten sen ymmärtävyyteen.

Tutkimustulokset antavat viitteitä siitä, että mieteääninä on enemmän niissä tulkkauksissa, jotka on tuotettu sisällöltään haastavimpien lähtötekstien pohjalta. Tulkit niin ikään tuottavat enemmän mieteääninä tulkatessaan muistiinpanojen avulla.

Mieteäänien suurempi määrä muistiinpanoilla tuotetuissa tulkkeissa vaikuttaa olevan muistiinpanoista lukemisen lieveilmiö.

Vaikuttaa siltä, että tulkkauksen aikana ilmenevät miettimistaukojen lukumäärä ei liity tulkettavaan sisältöön. Sen sijaan miettimistaukoihin vaikuttaa se, tulkataanko lähtöteksti muistiinpanoilla vai muistinvaraisesti. Tulkin pitävät vähemmän miettimistaukoja tulkatessaan muistiinpanoilla kuin muistinvaraisesti. Muistiinpanoilla tuotetut tulkkauspuheenvuorot vaikuttavat olevan luonteeltaan joutuisampia ja eheämpiä. Lisäksi muistiinpanot näyttävät helpottavan tulkkeja hahmottamaan tulkattavan sisällön ja nopeuttavat muistamisprosessia. On mahdollista, että osa käännöstyöstä tapahtuu jo muistiinpanojen tekemisen aikana.

Jatkotutkimuksia ajatellen on erityisen tärkeä kiinnittää huomiota tutkimusmateriaalien laatuun ja sisältöön. Materiaalien sisällön erikseen luominen tutkimustarkoitukseen voisi mahdollistaa tarkempien ja yksiselitteisempien havaintojen tekemisen. Äänittämisen sijaan olisi hyödyllistä videoida tulkkaussuoritukset sen selvittämiseksi, mikä on muistiinpanojen suhde mieteääniin ja miettimistaukoihin, etenkin näiden piirteiden ilmentymisen takana olevien syiden osalta. Videoitu aineisto toisi tutkimuksille toisenlaisen näkökulman. Tulkkauspuheenvuorojen, mieteäänien, miettimistaukojen suhdetta muistiinpanoihin voisi olla myös tarpeen tarkastella omina tutkimusaiheina ja isoimmissa koeryhmissä.

Huolimatta edellä mainituista puutteista tallennusmuodossa tutkielman aineisto ja valittu tutkimusmetodi olivat tähän työhön sopivia. Yhdessä ne mahdollistivat tulkkauksen tarkastelun harvinaisella tavalla. Asioimistulkkauksesta ja tulkkauksesta ylipäätään, toisin kuin esimerkiksi kääntämisestä, jää harvoin mitään tarkasteltavaa. Tätä suullisesti tapahtuvaa käännösviestintää tallennetaan harvoin ääninauhalle tai videolle. Videolle muun muassa sen takia, että asioimistulkkauksen aiheet ovat usein arkaluontoisia ja luottamuksellisia. Tutkielman yhteydessä toteutettu kokeellinen tutkimus teki myös mahdolliseksi havainnoida muistiinpanojen yleisiä ja yksilöllisiä vaikutuksia tulkkaussuoritukseen. Vaikka tämä tutkielma on parhaimmillaankin pintaraapaisu muistiinpanojen moninaisiin vaikutuksiin konsekutiivitulkkauksuoritukseen, niiden merkitys ja tutkimisen tarkeys on

kiistämätön. Tutkielma onkin pieni askel kohti parempaa ymmärtämistä tulkkaukseen vaikuttavista tekijöistä, kuten tulkin muistitoiminnoista, muistiinpanoista ja niiden välisistä monimutkaisista suhteista.

Lähdeluettelo

Tutkimuskirjallisuus

Painetut lähteet

Albl-Mikasa, Michaela 2006: Reduction and Expansion in Notation Texts. Teoksessa: Carmen Heine, Klaus Schubert & Heidrun Gerzymisch-Arbogast (toim.) *Text and Translation: Theory and Methodology of Translation*. Gunter Narr, Tübingen, 195–214.

Atkinson, Richard C. & Shiffrin, Richard M. 1968: Human Memory: A Proposed System and Its Control Processes. *Psychology of Learning and Motivation* 2, 89–195.

Baddeley, Alan D. 1986: *Working Memory*. Clarendon Press, Oxford.

Baddeley, Alan D. 1997: *Human Memory. Theory and Practice*. Revised Edition. Psychology Press, New York.

Baddeley, Alan D. 2000: The Episodic Buffer: A New Component of Working Memory? *Trends in Cognitive Science* 4, 417–423.

Baddeley, Alan D. 2003: Working Memory and Language: An Overview. *Journal of Communication Disorders* 36, 189–208.

Baddeley, Alan D. & Hitch, Graham 1974: Working Memory. *Recent Advances in Learning and Motivation* 8, 47–90.

Cowan, Nelson 2000: The Magical Number 4 in Short-term Memory: A Reconsideration of Mental Storage Capacity. *Behavioral and Brain Sciences* 24, 87–185.

Cowan, Nelson 2008: What Are the Differences between Long-term, Short-term and Working Memory? *Progress in Brain Research* 169, 323–338.

Eysenck, Michael W. & Keane, Mark T. 2010: *Cognitive Psychology: A Student's Handbook*. Psychology Press, Hove.

Gile, Daniel 1997: Conference Interpreting as a Cognitive Management Problem. Teoksessa: Joseph H. Danks, Gregory M. Shreve, Stephen B. Fountain & Michael K. McBeath (toim.) *Cognitive Processes in Translation and Interpretation*. Sage, London, 196–214.

Gile, Daniel 1995: *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia.

Gillies, Andrew 2005: *Note-taking for Consecutive Interpreting: A Short Course*. St. Jerome, Manchester & Northampton.

Hietanen, Kaarina 2004: Tulkkausviestintä ammattina. Teoksessa: Riitta Oittinen ja Pirjo Mäkinen (toim.) *Alussa oli käänös*. Tampere University Press, Tampere, 277–293.

Hiltunen, Sinikka 2010: *Tarkkaavaisuuden merkitys konsekutiivitulkin muistitoiminnoissa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Isolahti, Nina 2013: *Tulkkauksen tarkkuus rikosoikeudenkäynnissä – saavuttamaton ihanne*. Suomen Yliopistopaino, Tampere.

Kalat, James W. 2007: *Biological Psychology*. Thomson Wadsworth, Belmont.

Kaltygina, Jana & Novikova, Rimma 2018: *Kaksikielisyys – tulkin työmuistin ystävä vai vihollinen?* Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Koskinen, Kaisa, Vuori, Jaana & Leminen, Anni-Kaisa 2018: Johdanto. Teoksessa: Kaisa Koskinen, Jaana Vuori & Anni-Kaisa Leminen (toim.) *Asioimistulkkaus – Monikielisen yhteiskunnan arkea*. Vastapaino, Tampere, 7–28.

Lappi, Otto 2008: *Cog101 Johdatus Kognitiotieteeseen, Muisti*. Kurssimateriaalit. Helsingin yliopisto.

Latomaa, Sirkku 2002: Maahanmuuttajien kielelliset oikeudet. Teoksessa: Anna Mauranen & Liisa Tiittula (toim.) *Kieli yhteiskunnassa – yhteiskunta kielessä. AFinLAn vuosikirja 60*, 61–81.

Leinonen, Satu 2004. Asioimistulkkaus – paljon muutakin kuin asioimisen tulkkausta. Teoksessa: Riitta Oittinen ja Pirjo Mäkinen (toim.) *Alussa oli käänös*. Tampere University Press, Tampere, 294–304.

Miller, George A. 1956: The Magical Number Seven, Plus or Minus Two: Some Limits on Our Capacity for Processing Information. *Psychological Review* 63: 2, 81–97.

Ovaska, Paula 1987: Unfilled Pauses and Hesitations in Impromptu Speech and Simultaneous Interpretation. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.

Phelan, Mary 2001: *The Interpreter's Resource*. Multilingual Matters, Clevedon.

Pouttu, Pirjo 1995: *Les pauses non-remplies et l'hésitation dans le discours spontané et l'interprétation simultanée*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.

Pöchhacker, Franz 2007: Kinship and Convergence in Interpreting Studies. Teoksessa: Cecilia Wadensjö, Birgitta Englund Dimitrova & Anna-Lena Nilsson (toim.) *The Critical Link 4: Professionalisation of Interpreting in the Community. Selected Papers from the 4th International Conference on Interpreting in Legal, Health and Social Service Settings, Stockholm, Sweden, 20-23 May 2004*. John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia, 11–23.

Rennert, Sylvi 2010: The Impact of Fluency on the Subjective Assessment of Interpreting quality. *The Interpreters' Newsletter* 15, 101–115.

Rozan, Jean-François 2004: Note-taking in Consecutive Interpreting. Teoksessa: Andrew Gillies and Bartosz Waliczek (toim.) *Language and Communication* 3. Tetrium, Kraków, 11–61.

Salo, Janne 2007: Asioimistulkkauksella yhdenvertaisuutta. *Lääketeollinen aikakauskirja Duodemic* 123: 4, 493–494.

Tenhonen-Lightfoot, Erja 2017: *CKT116 Johdatus tulkkaukseen*. Kurssimateriaalit. Helsingin yliopisto.

Tiittula, Liisa 1992: *Puhuva kieli: suullisen viestinnän erityispiirteet*. Loimaan kirjapaino, Loimaa.

Wadensjö, Cecilia 1998: *Interpreting as Interaction*. Addison Wesley Longman, New York.

Sähköiset lähteet

Käännösalan asiantuntijat KAJ ry: *Oikeustulkkausten selvityshanke*.

Opetusministeriön asettaman asiantuntijaryhmän raportti 2008.

Päivitetty 2019. Saatavissa:

<www.kaj.fi/files/104/oikeustulkkausten_raportti_13.6.08.pdf>

[Viittauspäivä 26.4.2019]

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto: *Asioimistulkin ammattisäännöstö*.

Päivitetty 2018. Saatavissa:

<www.sktl.fi/@Bin/280271/Asioimistulkin_ammattisäännöstö.pdf>

[Viittauspäivä 17.8.2018]

Liitteet

Liite 1: Litterointimerkinnot ja merkkien selitykset

1(1)

LITTEROINTIMERKIT	
.	laskeva intonaatio
,	tasainen intonaatio
?	nouseva intonaatio
/	seuraava sana lausuttu ympäristöä korkeammalta
\	seuraava sana lausuttu ympäristöä matalammalta
<u>sana</u>	painotus tai sävelkorkeuden nousu muualla kuin sanan lopussa
(.)	mikrotauko, 0.4 sekuntia tai vähemmän
(0.5)	miettimitauko, pituus ilmoitettu sekunnin kymmenesosina
[ə:]	mieteääni
=	kaksi puhunnosta liitetty toisiinsa tauotta
>sana<	nopeutettu jakso
<sana>	hidastettu jakso
sa::na	(kaksoispisteet) äänten venytys
sana	ympäristöä vaimeampaa puhetta
.hhh	sisäänhengitys, yksi h-kirjain on 0.1 sekuntia
hhh	uloshengitys
s(h)ana	suluissa oleva h sanan sisällä kuvaa hengitystä
san-	(tavuviiva) sana jää kesken
s'na	(rivinylinen pilkku) vokaalin kato
sana	(lihavointi) voimakkaasti äännetty sana
(-)	sana, josta ei ole saatu selvää
((nielaisee))	kaksoissulkeiden sisällä litteroijan selityksiä tilanteesta

Liite 2: Taustakyselylomake

1(3)

Taustakysely

_____ (koodi)

_____ (pvm, klo)

1. Ikä: _____ vuotta**2. Koulutus:**

Peruskoulutus, millainen: _____

Korkeakoulututkinto (pääaine ja valmistumisvuosi): _____

Jokin muu koulutus, mikä (kääntäjä- ja/tai tulkkikoulutus tai -kurssit jne): _____

3. Ammatti ja työkokemus:

Äidinkieli(-et): _____

Työkielet (erittele mahdolliset B-, C-, ja A-kielet): _____

i Työkokemus konsekutiivitulkkina yht. _____ vuotta

yht. _____ tuntia

Työaika keskimäärin t/vko tai t/kk _____

ii Työkokemus simultaanitulkkina yht. _____ vuotta

yht. _____ tuntia

Työaika keskimäärin t/vko tai t/kk _____

iii Työkokemus kääntäjänä yht. _____ vuotta

Työaika keskimäärin t/vko tai t/kk _____

iv Työkokemus tulkkaamisesta terveydenhoitoalalta

yht. _____ tuntia

v Työkokemus puhelintulkkaamisesta

yht. _____ tuntia

Toimin pääsääntöisesti, voi valita useamman (rastita):

Asioimistulkkina _____ Oikeustulkkina _____

Konferenssitulkkina _____ Neuvottelutulkkina _____

Muissa tehtävissä, millaisissa: _____

Työskentelen, voi valita useamman (rastita):

Tulkkaus- ja käännöskeskuksessa: _____ Tulkkaus- ja käännöstoimistossa: _____

Valtion tai kunnan palveluksessa: _____ Freelancerina: _____

Muualla, missä: _____

4. Muistiinpanot:

Käytätkö muistiinpanoja tulkatessani? kyllä _____ ei _____

Jos ei, miksi ei: _____

Käytätkö muistiinpanoja systemaattisesti? kyllä _____ ei _____

Jos ei, millaisissa tilanteissa: _____

Kuinka paljon teet normaalisti muistiinpanoja tulkatessasi? _____

(1 = muutama sana, 10 = lähes jokainen sana)

Oletko opiskellut muistiinpanotekniikkaa? kyllä _____ ei _____

Jos kyllä, mitä tai millaisia (koulutukset, kurssit, kirjat, oppaat jne.): _____

Olen itse kehittänyt oman muistiinpanotekniikan: _____

Liite 3: Loppukyselylomake

1(2)

Loppukysely

_____ (koodi)

_____ (pvm, klo)

1. Miltä koetilanne tuntui? _____

2. Miten mielestäsi onnistuit ensimmäisessä tulkkaussuorituksessasi? **N1** **N2**

(1 = epäonnistuin täysin, 10 = onnistuin niin hyvin kuin mahdollista) __

3. Miten mielestäsi onnistuit toisessa tulkkaussuorituksessasi? **N1** **N2**

(1 = epäonnistuin täysin, 10 = onnistuin niin hyvin kuin mahdollista) __

4. Kumman toimeksiannon (nauhoituksen) tulkkaminen oli helpompaa?

Sen, jossa käytin muistiinpanoja _____ **N1** **N2**

Sen, jossa en käyttänyt muistiinpanoja _____ **N1** **N2**

Kummatkin olivat yhtä helppoja _____

5. Kumman toimeksiannon (nauhoituksen) asiasisältö oli helpompaa tulkata?

Ensimmäisen _____ **N1** **N2**

Toisen _____ **N1** **N2**

Kummankin asiasisällöt olivat yhtä helppoja _____

6. Olisiko myös toisessa toimeksiannossa (nauhoituksessa) ollut hyvä olla muistiinpanoja käytössä?

Kyllä _____ Ei _____

Perustele: _____

7. Käyttäisitkö muistiinpanoja vastaavassa oikeassa tilanteessa (toimeksiannossa)?

Kyllä _____ Ei _____

8. Miten mielestäsi onnistuit tänään muistiinpanojesi kanssa? _____

(1 = epäonnistuin täysin, 10 = onnistuin niin hyvin kuin mahdollista)

9. Vaikuttivatko mielestäsi käytössäsi olevat muistiinpanovälineet tulkkauksuoritukseesi?

Kyllä _____ Ei _____

Jos kyllä, millä tavalla: _____

10. Valmistauduitko kokeeseen etukäteen?

Kyllä _____ Ei _____

Jos kyllä, miten? Jos ei, miksi ei: _____

11. Vaikuttiko mielestäsi valmistautuminen tai valmistautumatta jättäminen tulkkauksuoritukseesi?

Kyllä _____ Ei _____

Miten: _____

12. Mihin aikaan vuorokaudesta olet kaikkein virkeimmilläsi (kellonajat)?

Muuta lisättävää tai kommentoitavaa: _____

LÄMMIN KIITOS! MAHTAVAA ETTÄ OSALLISTUIT!

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Tutkimuksen nimi

Muistiin vai muistiinpanoihin? – Kokeellinen tutkimus muistiinpanojen vaikutuksesta konsekutiivitulkkaussuoritukseen. Pro gradu -tutkielma.

Tutkimuksen tekijä

Aleksandr Tikka. Venäjän kääntämisen maisterikoulutettava, Helsingin yliopisto.

Kuvaus tutkimuksesta

Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena on tarkastella muistiinpanojen vaikutusta konsekutiivitulkkaussuoritukseen. Työni menetelmänä on kokeellinen tutkimus ja koeasetelmana simuloitu asioimistulkkauksutilanne. Tutkimuksen lähtökohtana on koeasetelma, joka vastaa mahdollisimman tarkasti aitoa asioimistulkkauksutilannetta mutta samalla pysyy muuttumattomana läpi koko tutkimuksen. Siitä syystä tulkattavaksi tutkimusmateriaaliksi valittiin kaksi nauhoitettua dialogia, jossa viranomainen ja asiakas keskustelevat. Molempien dialogien aihealueena on terveydenhoitoala, tarkemmin potilaan käynti terveysaseman lääkärillä ja sairaanhoitajalla. Molempien dialogien pituus on noin kaksitoista (12) minuuttia.

Koetilanteessa koehenkilö kuuntelee kaksi nauhoitettua asioimistulkkauksutilannetta ja tulkaa toisen niistä muistiinpanojen avulla ja toisen ilman. Molempien tilanteiden tulkkauksessa käytetään konsekutiivitulkkausmenetelmää. Tulkkauskielinä ovat suomi ja venäjä. Koska dialogit ovat autenttisia, tulkkaustauot simuloidaan manuaalisesti. Tauot saadaan aikaan käyttämällä nauhurin stop-nappia ja tulkattavien puheenvuoroja jatketaan käyttämällä play-napilla. Näin varmistetaan siitä, että jokaisen puheenvuoron tulkkaamiseen on varmasti tarpeeksi aikaa.

Koetilanteen tulkkaukset äänitetään ja tulkkiin tekemät tulkkausmuistiinpanot kerätään talteen. Äänitteet purkaa ja litteroi tekstimuotoon vain yksi henkilö, toisin sanoen ainoastaan tutkimuksen tekijä. Myös tulkkaustilanteessa tehdyt muistiinpanot käsittelee ainoastaan tutkimuksen tekijä. Tutkimuksen ohjaaja näkee ainoastaan litteroidut tekstit. Tarvittaessa ohjaaja voi kuunnella otteita äänitteistä litteroinnin tarkistamiseksi. Tällaisessa tapauksessa

ääniraidat yksilöidään koodilla niin, ettei ohjaaja voi tunnistaa tutkimushenkilöitä. Tutkimuksen lisäksi täytetään tausta- ja loppukyselylomakkeet. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja luottamuksellista. Tutkimukseen osallistumisen voi keskeyttää milloin tahansa ilman mitään perusteluita.

Kaikki tutkimuksessa kerättävä aineisto: nauhoitettavat tulkkaukset, tehdyt muistiinpanot sekä tausta- ja loppukyselyistä saatua tietoa käytetään ainoastaan kyseiseen tutkimukseen. Kaikki henkilötiedot salataan ja jokainen koehenkilö ja koehenkilön täyttämät kyselylomakkeet yksilöidään koodilla. Kaikki talteen kerättävä aineisto säilytetään tutkimuksen tekijän kotona ja hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Tutkimusaineistosta saatava aineisto analysoidaan ja julkaistaan tutkimuksen tekijän pro gradu -tutkielmassa, joka suoritetaan humanistiselle tiedekunnalle Helsingin yliopistossa.

Suostumus

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävä tutkimusmenetelmä. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon, minua koskevaa aineistoa käytetään vain kyseiseen tutkimukseen ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun siihen, että minua nauhoitetaan ääniraidalle _____, tekemäni muistiinpanot kerätään talteen ja antamiani tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin. Annan myös luvan minua koskevan tiedon käyttöön kyseessä olevassa tutkimuksessa.

Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni.

Päiväys

Tutkittavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Автореферат на русском языке

«Эмпирическое исследование влияния записей на
последовательный перевод»

Автореферат дипломной работы
на соискание магистра гуманитарных наук
Хельсинский университет
Гуманитарный факультет
Кафедра русского языка и перевода
Александр Тикка
Май 2019

1 Введение

В данном исследовании рассматривается воздействие записей на последовательный устный перевод. Вышеуказанный метод перевода оказывает сильное влияние на рабочую память переводчика и быстро перегружает ее. Размер рабочей памяти ограничен (Miller 1956; Baddeley 1986, 1997, 2000; Cowan 2000), из-за чего существует риск того, что трудовая память может перегрузиться во время определенного отрезка речи. Это, в свою очередь, может повлиять на количество реплик переводчика, на беглость и понятность содержания и в худшем случае – сорвать его.

Записи могут служить эффективным вспомогательным средством в работе переводчика. Во время перевода сделанные записи помогают переводчику запомнить сказанное, уменьшая одновременно количество прерываний и пауз, а также содействуя более плавному переводу. Влияние записей на устный перевод не всегда является вспомогательным. Чрезмерно четкие записи или записи, сделанные по недосмотру, могут ослабить функции памяти переводчика (Gile 1997).

Отправной точкой исследования является положение о том, что использование записей при переводе оказывает заметное влияние на содержание и структуру данного перевода. Задачей данного исследования является рассмотрение

феноменов, которые влияют на использование реплик переводчика, а также на содержательную и структурную эквивалентность реплик коммуниканта и переводчика.

Теоретической базой исследования является теория памяти, в частности, модель рабочей памяти Алана Бэддели и Грэма Хитча (1974). Кроме того, рассматривается теория устного перевода, в частности, последовательного перевода.

В качестве метода работы было выбрано эмпирическое исследование. Был проведен эксперимент, в котором переводчики слушали две ленты звукозаписей, одну из которых они переводили, делая записи, а другую – без записей. На лентах были записаны диалоги между официальным лицом и клиентом. Сам перевод осуществлялся в обе стороны: с русского на финский и с финского на русский.

Работа состоит из введения, заключения и четырех глав. Первая глава – введение, вторая глава – рассматривает последовательный перевод, третья глава – память, четвертая глава – методы и исследовательский материал, пятая глава – содержит анализ, шестая глава – заключение.

2 Последовательный перевод

Устный перевод – это перевод устного сообщения, который делается переводчиком. Целью устного перевода является организация коммуникации между участниками разговора, у которых не существует общего языка. Методы устного перевода делятся на одновременный и последовательный характер между речью коммуниканта и переводчика – на последовательный и синхронный перевод (Isolahti 2013: 79). Перевод на конференциях, судебный перевод и социально-сопроводительный перевод являются сферами применения вышеуказанных методов перевода (Pöchhacher 2007: 12). Обычно устный перевод – это общение лицом к лицу, однако оно также осуществляется, например, по телефону или видеосвязи (Koskinen, Vuori & Leminen 2018: 8). В данной исследовательской работе основное внимание

уделяется методу последовательного перевода, его особенностям и сферам применения, в которых преобладает рассматриваемый метод перевода, то есть социально-сопроводительный перевод.

2.1 Социально-сопроводительный перевод в Финляндии

В Финляндии социально-сопроводительный перевод испытал многие изменения в начале 1990-х годов, когда в страну прибыли первые группы беженцев. Удовлетворение растущей потребности в переводчиках требовало от финского государства быстрого и эффективного реагирования на национальном, муниципальном, юридическом и социальном уровнях. (Latomaa 2002: 63; Leinonen 2004: 295–296.) В настоящее время в стране существует восемь муниципальных и корпоративных региональных переводческих центров (Koskinen, Vuori & Leminen 2018: 11). Образование в сфере устного перевода предоставляется университетами, политехническими институтами и профессионально-образовательными центрами для взрослых. Право на устный перевод регулируется законодательством страны. Ежедневно в Финляндии выполняется несколько сотен часов социально-сопроводительного перевода в разных ситуациях. Переводчики работают в школах, детских садах, офисах социальных служб, больницах, полиции и судебных органах. (Salo 2007: 493.)

За последние десятилетия профессиональный статус социально-сопроводительного перевода и уровень образования стали выше. Несмотря на это, многое предстоит еще сделать. В частности, образование в области социально-сопроводительного перевода могло бы проводиться более согласованным и целостным образом.

2.2 Записи при переводе

В литературе о переводе, затрагивающей вопросы социально-сопроводительного перевода, нет четкого взгляда на применение записей при последовательном переводе. Во многих источниках записи считаются само собой разумеющимися (Hietanen 2004: 287; Gillies 2005: 5). С одной стороны, в

некоторых источниках ведение записей при переводе считается распространенной деятельностью, но не всегда необходимой (Gile 1997: 202; Phelan 2001: 9). То, каким образом переводчик делает записи, сказывается на функции его перевода и, следовательно, на самом содержании перевода. В худшем случае чрезмерные или недостаточные записи могут неправильно воздействовать на знания переводчика и в тоже время ослаблять память, восприятие и анализ речи (Gile 1997: 205–207). В лучшем случае, однако, хорошо сделанные записи поддерживают процессы поминания, облегчают создание целостного и стильного перевода (Rozaп 2004: 25) и способствуют более эффективному анализу речи на исходном языке (Gillies 2005: 9).

Настоящую, практическую ситуацию гораздо труднее тщательно рассмотреть. В настоящее время ситуация такова, что любой человек с достаточными языковыми навыками может практиковать профессию переводчика. Из-за этого существуют большие различия между навыками переводчиков, уровнем их образования и тем, как они работают. Ситуация сложная, особенно в среде социально-сопроводительного перевода, потому что критерии для доступа к работе являются очень низкими в этом виде перевода. Еще труднее оценить использование записей переводчиков. Все ли переводчики пользуются записями при последовательном переводе? Какое влияние записи оказывают на функции переводчика? И самое главное, как использование или не использование записей отражается на их переводах?

3 Память

С того момента, как началось изучение человеческой памяти в конце 1960-х годов, было проведено разграничение между ее разными функциями. Аткинсон и Шиффрин (1968: 90) разделили память на три структурных компонента: сенсорные регистры, кратковременную и долговременную память. Кратковременная память отличается от долговременной памяти как функционально, так и физиологически (Lappi 2008: 4). Помимо этого, кратковременная и долговременная память отличаются друг от друга своими объемами: объем долговременной памяти практически не ограничен (Kalat

2007: 387; Eysenck & Keane 2010: 205), а объем кратковременной памяти, наоборот, очень ограничен (Miller 1956: 91; Eysenck & Keane 2010: 206). В данной дипломной работе рассматривается только кратковременная память, т. е. рабочая память, ее структура, функции и влияние на последовательный перевод.

3.1 Рабочая память

Как было сказано ранее, кратковременная память иногда также называется рабочей памятью, но границы между этими двумя названиями практически не существует. Многие исследователи используют такие названия, как кратковременная память, кратковременная рабочая память или просто рабочая память, обозначая ими одно и то же (Cowan 2008: 324; Lappi 2008: 4).

Концепция понятия рабочей памяти была представлена Бэддели и Хитчем (1974), а затем Бэддели (1986; 1997; 2000), чтобы заменить понятие кратковременной памяти. Представленная ими модель рабочей памяти состоит из четырех систем: центральный управляющий элемент, фонологическая петля, зрительно-пространственный набросок и эпизодический буфер.

3.2 Объем рабочей памяти

За прошедшие годы в результате исследований структура и функции рабочей памяти были описаны более детально. Однако в одном вопросе рабочей памяти исследователи остались единодушны – ее ограниченном объеме. Самые последние исследования, связанные с определением чистого объема рабочей памяти, говорят о том, что человек может одновременно обрабатывать в ней около четырех единиц (Cowan 2000: 88–89). Размер и содержание одной единицы могут различаться: одна цифра или одна дата, одно слово или целое предложение могут составлять одну единицу.

4 Методы и исследовательский материал

В данном исследовании используются метод сбора данных и метод анализа. Материал, собранный в ходе исследования, был собран эмпирическим путем с помощью записи переводов информантом на аудиопленку. Аудиопленки затем транскрибировались и анализировались с определенных точек зрения.

4.1 Исследование и подход

Цель эмпирического эксперимента, которой был проведен в данной работе, состоит в том, чтобы определить точное влияние записей на последовательный перевод, а также понять, чем именно отличается перевод, созданный с использованием записей, от аналогичного перевода, при создании которого делать записи не было возможности.

Редко когда устные переводы записываются на видео или на ленту звукозаписи, которые можно было бы надежно рассмотреть впоследствии. Трудная доступность и сопоставимость рассматриваемых в этой работе явлений устного перевода составляли основную проблему данного исследования. Как исследовать влияние записей и рабочей памяти на переводы, если о них нет надёжной и объективной информации? Для того, чтобы получить вышеуказанную информацию, разобрать ее, проанализировать и сравнить, необходим был эмпирический подход.

Эмпирический метод исследования позволяет собрать и объективно исследовать информацию, которую практически невозможно получить в области устного перевода. Он также помогает оценить влияние записей на перевод и функции памяти переводчика. Кроме этого, метод дает возможность исследовать и другие особенности устного перевода, такие как соответствие содержания между речью на исходном языке и переводом, количества реплик переводчика по отношению к речи говорящего и вопросы, связанные с культурой речи и владением голосом.

4.2 Эксперимент и этапы проведения исследования

Поскольку последовательный метод перевода используется преимущественно при социально-сопроводительном переводе, целью исследования было создание такой обстановки эксперимента, которая бы как можно более точно соответствовала бы настоящему социально-сопроводительному переводу. В качестве материала исследования были выбраны две аудиозаписи диалогов, которые были получены от Профессионально-образовательного центра для взрослых города Тампере весной 2018 года. Используемые в исследовании диалоги были выполнены профессионалами и четко имитируют реальную ситуацию устного перевода.

Продолжительности аудиозаписи материала I (далее MI) составляет 11 минут 42 секунды, продолжительности аудиозаписи материала II (далее MII) – 12 минут 59 секунд. Обе записи содержат 40 отрезков речи. В дополнение к этим материалам был создан короткий материал, состоящий из трех выступлений для целей обучения. Тренировочный материал имел ту же структуру, что и материалы исследования. Он использовался для обеспечения того, чтобы каждый информант владел необходимой техникой для проведения эксперимента. Тренировочный материал также использовался для регулировки звука диалогов, подходящего для каждого информанта, чтобы сами эксперименты прошли как можно более плавно.

Диалоги в обеих аудиозаписях происходят между официальным лицом и клиентом. Тема диалогов – визит пациента к врачу и медсестре медицинского центра из-за проблем с желудком. Информанты, участвующий в эксперименте, переводят полное содержание диалогов. Языки перевода – финский и русский. В обеих записях врач и медсестра говорят на финском языке, а пациенты – на русском. Каждый информант переводит оба материала, один из которых они переводят с помощью записей, а другой – опираясь только на свою память.

Тема переводов была заранее сообщена информантам. У них была возможность подготовиться к эксперименту таким же образом, как и к

настоящему переводу. Им также было сообщено, что во время эксперимента можно пользоваться словарями и заранее составленными списками слов. Блокноты и шариковые ручки были доступны всегда, когда ими позволялось пользоваться. Кроме того, информантам были заранее отправлены по электронной почте анкеты с предварительными сведениями об информанте и форма заявления о согласии на участие в эксперименте.

Перед экспериментом было проведено пилотное исследование, для которого был выбран отдельный информант. Критерии отбора были аналогичны критериям отбора экспериментальной группы. На основе пилотного исследования в материалы исследования были внесены дальнейшие изменения. Изменения касались громкости диалогов и уточнения одного вопроса в окончательном варианте анкеты.

Исследование проводилось в период с декабря 2018 года по январь 2019 года. Каждый информант проводил эксперимент самостоятельно – исследователь находился за пределами кабинета, где проходил эксперимент. Перед началом эксперимента переводчики (информанты) получили и подписали форму заявления о согласии на использование их информации и переводов в исследовательских целях. Затем их ознакомили с использованием исследовательского оборудования. После ознакомления с оборудованием, информанты начали перевод первого материала. Исследователь включил программы для прослушивания диалога и аудиозаписи переводов и покинул кабинет эксперимента. Переводчики слушали ленту звукозаписи в наушниках и переводили, говоря в настольный микрофон. Половина информантов при своём первом переводе пользовалась записями, а половина информантов переводила без записей. После первого перевода информантам была представлена возможность сделать не большой перерыв, после чего аналогичным образом был осуществлен второй перевод. После второго перевода все участники эксперимента на месте ответили на вопросы анкеты.

4.3 Информанты

В исследовании приняли участие шесть профессиональных переводчиков в возрасте от 24 до 52 лет. Опыт работы переводчиков варьировался от менее одного года до более четырех лет, и все они в основном работали социально-сопроводительными переводчиками. Все информанты имели опыт устного перевода по телефону и в сфере здравоохранения. Каждый информант сообщил, что пользуется записями при переводе систематически, однако только половина изучала технику переводческой записи.

5 Анализ

В настоящей главе кратко описываются этапы анализа проведенного исследования. Сначала описываются характерные особенности исходных текстов и их возможное влияние на переводы. Затем рассматриваются индивидуальные особенности информантов и их стили перевода. После этого анализируются и сравниваются переводы информантов. В конце обсуждается влияние записей на переводы и связанные с этим вопросы перевода.

5.1 Сравнение материалов

Как описано в предыдущей главе, многие характерные черты материалов совпадают. Темы диалогов, их длина и одинаковое количество определенных отрезков речи делают исходные тексты практически одинаковыми. Тем не менее материалы имеют особенности, которые делают их уникальными с точки зрения устного перевода.

Первой отличительной чертой материалов являются ситуации взаимодействия в диалогах. В материале I разговор ведут медсестра и пациент, а в материале II разговор происходит между врачом и пациентом. Разница в социальном статусе, образовании и личности участников диалогов влияют как на стиль речи, так и на само ее содержание, а в некоторых случаях – на направление диалогов.

Второй отличительной чертой материалов является количество единиц, влияющих на перевод и запоминание. В главе 3.2 *Объем рабочей памяти* шла речь о том, что содержание одной единицы может меняться. В данном исследовании подчеркиваются некоторые единицы, которые присутствуют в обоих материалах. Особое внимание уделяется именам собственным, терминам, цифрам и перечням.

Таблица 1. Количество единиц:

	Материал I	Материал II
Имена собственные	6	3
Термины	9	19
Цифры	1	12
Перечни	8	5
Итого	24	39

Таблица 1 показывает, что материал I содержит больше имен собственных и перечней, чем материал II. В материале II содержится значительно больше терминов и цифр. В целом в материале II вышеуказанных единиц содержится на 62,5 % больше.

5.2 Сравнение информантов

Материалы имеют отличительные черты, и между информантами также существуют индивидуальные различия. Эти индивидуальные особенности заслуживают внимания при анализе и рассмотрении их переводов, особенно при анализе влияния записей на перевод.

В переводах информантов существовали индивидуальные различия в количестве звуков, выражающих нерешительность во время переводов. Для некоторых информантов такие звуки более характерны, чем для других. В любом случае все информанты издавали их во время перевода.

Также наблюдались индивидуальные различия в паузах для раздумий во время переводов информантов. Под паузами в данном исследовании подразумеваются интервалы молчания между предложениями и словами во

время перевода. Паузами считались все периоды молчания, продолжительность которых составляла не менее 0,5 секунды. Информанты делали при переводе в среднем 94,3 паузы.

Оба материала содержали 40 определенных отрезков речи, разделенных перерывами для перевода. Тем не менее каждый информант мог сам определить, сколько реплик он использует на определенный отрезок речи и как долго он переводит речь за раз. Интересно, что все информанты, за исключением одного, использовали больше реплик, чем исходные 40 отрезков речи.

5.3 Сравнение переводов

Переводы информантов были разделены на четыре группы, а затем группы были сравнены между собой и проанализированы. Переводы были разделены на группы, в зависимости от того, были ли они сделаны с материала I или II и была ли возможность пользоваться записями при переводе или нет. Различия в переводах заметны по количеству реплик переводчика в сравнении с количеством исходных отрезков речи.

Таблица 2. Количество реплик переводчиков:

	МI, перевод с записями	МI, перевод без записей	МII, перевод с записями	МII, перевод без записей
Информант А		51	43	
Информант В	41			56
Информант С		43	64	
Информант D	43			52
Информант E		40	38	
Информант F	41			69
Итого	125	134	145	177
Разница	+5	+14	+25	+57

При сравнении переводов, созданных на основе материалов, обнаруживается, что при переводе материала I переводчиком было использовано на 19 реплик больше по сравнению с исходным количеством отрезков речи, при переводе материала II – на 82 реплика больше. Разница между переводами 10,5 реплик переводчика за один перевод. Таким образом, это говорит о том, что

переводчики видели необходимость разделить содержание отрезков речи на более мелкие сегменты, чтобы передать содержание с одного языка на другой. Если рассмотреть переводы, сделанные с записями и без записей видно, что при переводах с записями переводчиками было использовано на 30 реплик больше, при переводе материала II – на 82 реплик больше по сравнению с исходным количеством отрезков речи. То есть, при переводе без записей, информанты использовали больше реплик, в результате чего содержание отрезков речи передавалось слушателям в нескольких сегментах.

Переводы также отличаются по количеству звуков, выражающих нерешительность, и пауз во время перевода. В таблицах 3 и 4 показано распределение звуков нерешительности и пауз между переводами.

Таблица 3. Звуки, выражающие нерешительность:

	МІ, перевод с записями	МІ, перевод без записей	МІІ, перевод с записями	МІІ, перевод без записей
Информант А		1	7	
Информант В	43			76
Информант С		60	131	
Информант D	61			110
Информант E		38	70	
Информант F	34			25
Итого	138	99	201	211

Во-первых, при сравнении количества звуков, выражающих нерешительность, видно, что при переводе материала I звуки нерешительности появляются 237 раз, а при переводе материала II – 412 раз. Разница между переводами 175 звуков. Во-вторых, при сравнении переводов с записями и без записей можно заметить, что переводы с записями содержат 339 звуков, выражающих нерешительность, а переводы без записей – 310 звуков. Разница между этими переводами говорит о том, что звуков, выражающих нерешительность, меньше в тех переводах, которые производятся без записей.

Таблица 4. Паузы:

	МІ, перевод с записями	МІ, перевод без записей	МШ, перевод с записями	МШ, перевод без записей
Информант А		39	30	
Информант В	6			30
Информант С		75	78	
Информант D	16			47
Информант Е		72	47	
Информант F	59			67
Итого	81	186	155	144

В переводах материала I было отмечено 267 пауз, а в переводах материала II – 299 пауз. Если посмотреть на переводы с записями и переводы без записей, можно заметить, что разница между ними большая. В переводах с записями было зафиксировано 236 пауз, а в переводах без записей – 330 пауз. Разница между данными переводами составляет 94 паузы. Это говорит о том, что, переводя с помощью записей, переводчик может создавать более полноценный перевод, в котором члены предложения и сами предложения связаны друг с другом более тесно.

5.4 Особенности перевода и записи

Когда переводы анализируются в группах, существует риск, что некоторые факторы, влияющие на перевод, остаются не замеченными. Чтобы фактическое влияние записей и памяти на переводы были более заметны, необходимо обязательно обратить внимание на влияние записей на отдельные переводы информантов.

На основе проведенного исследования можно сделать вывод о том, что количество использованных реплик переводчиков тесно связано с тем, пользовались ли они записями или нет. Четверо из шести информантов (таблица 2) произносили больше реплик, переводя материалы без записей. В целом информанты А, В, D и F использовали на 60 реплик больше (35,71 %) при переводе без записей. Это говорит о том, что записи тесно связаны с репликами и сильно влияют на их количество.

Анализируя личные переводы информантов в таблице 3, можно заметить, что четыре из шести информантов издавали больше звуков, выражающих нерешительность, при переводах с записями. В целом за информантами А, С, Е и F было замечено на 188 звуков больше (95,16 %), при переводе с помощью записей. Есть основания предполагать, что наличие в переводах информантом почти вдвое большего количества звуков, выражающих нерешительность, напрямую связано с использованием записей. Также можно предположить, что переводчики производят эти звуки совершенно неосознанно, читая свои записи. Если это так, звуки могут быть побочным продуктом использования записей при устном переводе.

Рассматривая индивидуальные переводы информантов в таблице 4, можно заметить, что пять из шести информантов делали меньше пауз при переводе с записями. В переводах информантов А, В, D, Е и F, проведенных с записями, общее количества пауз составило на 97 меньше (38,04 %), чем в переводах тех же информантов без записей. В целом можно сделать вывод о том, что когда при переводе используются записи, переводчик меньше останавливается и задумывается во время своего перевода.

6 Заключение

Результаты данной дипломной работы показывают, что использование записей оказывает значительное влияние на последовательный перевод. Согласно результатам проведенного исследования, содержание перевода, его структура и устная подача зависят во многом от того, выполнялся ли перевод с помощью записей или по памяти. Влияние записей проявляется в таких составляющих устного перевода, как реплики переводчика, а также присутствующие в них звуки, выражающие нерешительность, и паузы.

Для дальнейших исследований особенно важно обратить внимание на качество и содержание материалов исследования. Специально созданное содержание материалов для исследовательских целей может позволить сделать более четкие и однозначные наблюдения и выводы. Вместо аудиозаписей переводов

более полезной могла бы быть их видеозапись, которая позволила бы установить более четкую связь между записями и репликами переводчика, звуками, выражающих нерешительность, и паузами в переводах, и особенно причины этих особенностей перевода. Видеозапись переводов позволила бы использовать другой подход к исследованию. Также могло бы быть полезно исследовать записи и реплики переводчика, звуки, выражающие нерешительность, и паузы рамках отдельных исследований с использованием более масштабных экспериментальных групп.

Несмотря на вышеупомянутые недостатки в формате записывания переводов, материал дипломной работы и выбранный метод исследования были адекватными для этой работы. Вместе они позволили изучить перевод редким способом. Проведенное эмпирическое исследование также позволило сделать наблюдения о влиянии записей на устный перевод на общем и индивидуальном уровне. Хотя данная дипломная работа только затрагивает тему воздействия записей на последовательный перевод, важность исследования записей неоспорима. Таким образом, данная дипломная работа является небольшим шагом в сторону лучшего понимания факторов влияющих на устный перевод, таких как функции памяти переводчика, записи и сложные связи между ними.

Список литературы

Айзенк и Кин 2010 = Eysenck, Michael W. & Keane, Mark T. 2010: *Cognitive Psychology: A Student's Handbook*. Psychology Press, Hove.

Аткинсон и Шиффрин 1978 = Atkinson, Richard C. & Shiffrin, Richard M. 1968: Human Memory: A Proposed System and Its Control Processes. *Psychology of Learning and Motivation* 2, стр. 89–195.

Бэддели 1986 = Baddeley, Alan D. 1986: *Working Memory*. Clarendon Press, Oxford.

Бэддели 1997 = Baddeley, Alan D. 1997: *Human Memory. Theory and Practice*. Revised Edition. Psychology Press, New York.

Бэддели 2000 = Baddeley, Alan D. 2000: The Episodic Buffer: A New Component of Working Memory? *Trends in Cognitive Science* 4, стр. 417–423.

Бэддели и Хитч 1974 = Baddeley, Alan D. & Hitch, Graham 1974: Working Memory. *Recent Advances in Learning and Motivation* 8, стр. 47–90.

Гиле 1997 = Gile, Daniel 1997: Conference Interpreting as a Cognitive Management Problem. В издании: Joseph H. Danks, Gregory M. Shreve, Stephen B. Fountain & Michael K. McBeath (ред.) *Cognitive Processes in Translation and Interpretation*. Sage, London, стр. 196–214.

Гиллис 2005 = Gillies, Andrew 2005: *Note-taking for Consecutive Interpreting: A Short Course*. St. Jerome, Manchester & Northampton.

Исолахти 2013 = Isolahti, Nina 2013: *Tulkkauksen tarkkuus rikosoikeudenkäynnissä – saavuttamaton ihanne*. Suomen Yliopistopaino, Tampere.

Калат 2007 = Kalat, James W. 2007: *Biological Psychology*. Thomson Wadsworth, Belmont.

Кован 2000 = Cowan, Nelson 2000: The Magical Number 4 in Short-term Memory: A Reconsideration of Mental Storage Capacity. *Behavioral and Brain Sciences* 24, стр. 87–185.

Кован 2008 = Cowan, Nelson 2008: What Are the Differences between Long-term, Short-term and Working Memory? *Progress in Brain Research* 169, стр. 323–338.

Коскинен, Вуори и Леминен 2018 = Koskinen, Kaisa, Vuori, Jaana & Leminen, Anni-Kaisa 2018: Johdanto. В издании: Kaisa Koskinen, Jaana Vuori & Anni-Kaisa Leminen (ред.) *Asioimistulkkaus – Monikielisen yhteiskunnan arkea*. Vastapaino, Tampere, стр. 7–28.

Лаппи 2008 = Lappi, Otto 2008: *Cog101 Johdatus Kognitiiviseen, Muisti*. Материалы курса. Хельсинский университет.

Латомaa 2002 = Latomaa, Sirkku 2002: Maahanmuuttajien kielelliset oikeudet. В издании: Anna Mauranen & Liisa Tiittula (ред.) *Kieli yhteiskunnassa – yhteiskunta kielessä. AFinLAN vuosikirja* 60, стр. 61–81.

Лейнонен 2004 = Leinonen, Satu 2004. Asioimistulkkaus – paljon muutakin kuin asioimisen tulkkausta. В издании: Riitta Oittinen ja Pirjo Mäkinen (ред.) *Alussa oli käänös*. Tampere University Press, Tampere, стр. 294–304.

Миллер 1956 = Miller, George A. 1956: The Magical Number Seven, Plus or Minus Two: Some Limits on Our Capacity for Processing Information. *Psychological Review* 63: 2, стр. 81–97.

Пёхакер 2007 = Pöchhacker, Franz 2007: Kinship and Convergence in Interpreting Studies. В издании: Cecilia Wadensjö, Birgitta Englund Dimitrova & Anna-Lena Nilsson (ред.) *The Critical Link 4: Professionalisation of Interpreting in the Community. Selected Papers from the 4th International Conference on Interpreting in Legal, Health and Social Service Settings, Stockholm, Sweden, 20-23 May 2004*. John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia, стр. 11–23.

Розан 2004 = Rozan, Jean-François 2004: Note-taking in Consecutive Interpreting. В издании: Andrew Gillies and Bartosz Waliczek (ред.) *Language and Communication* 3. Tetrium, Kraków, стр. 11–61.

Сало 2007 = Salo, Janne 2007: Asioimistulkkauksella yhdenvertaisuutta. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodemic* 123: 4, стр. 493–494.

Фелан 2001 = Phelan, Mary 2001: *The Interpreter's Resource*. Multilingual Matters, Clevedon.

Хиетанен 2004 = Hietanen, Kaarina 2004: Tulkkausviestintä ammattina. В издании: Riitta Oittinen ja Pirjo Mäkinen (ред.) *Alussa oli käänös*. Tampere University Press, Tampere, стр. 277–293.